

КЫРГЫЗ БАНКЫ

2023-жылдын II чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет

Бишкек
2023-жылдын август айы

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдөгү жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты боюнча Улуттук банктын чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымат берүү ушул отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасындагы акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоого алуу **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишинин таасирин күчөтүү саналат.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү боюнча макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордун натыйжасында алынган, кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калкка маалымат берүү жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдү калыптандыруу максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү маселеси боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2023-жылдын II чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2023-жылдын 28-августундагы № 2023-П-07/54-1 (ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	5
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү.....	5
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	9
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү.....	13
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш	13
2.2. Тышкы сектор	16
3-глава. Акча-кредит саясаты	18
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу.....	18
3.2. Финансы рыногунун инструменттери	21
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы.....	25
4-глава. Инфляция динамикасы	27
4.1. Керектөө баа индекси.....	27
4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу	28
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	30
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	30
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	32
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	36
2-тиркеме. Глоссарий.....	37
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси.....	39

Резюме

Акча-кредит саясатынын шарттарын катуулатуунун жана кредиттөөнү азайтуунун алкагында дүйнөлүк экономиканын өсүш арымы төмөн деңгээлде сакталып турган. Глобалдуу инфляция басаңдап, бирок анда энергия продукцияларына жана азык-түлүккө өзгөрүлмө баалар эске алынбаган базалык инфляция жогору маанилерде сакталып турган. Экономикасы өнүгүп келе жаткан көпчүлүк өлкөлөрдө алмашуу курсунун өзгөрүп туруусу баа динамикасын турукташтыруу үчүн кошумча талаптарды жараткан.

Кыргыз Республикасында экономикалык жигердүүлүк негизинен мамлекеттик жана жеке керектөөнүн эсебинен салыштырмалуу жогору ички суроо-талаптын эсебинен колдоого алынган. Эмгек акынын өсүшү жана керектөө кредиттерин арттыруу ички суроо-талапка колдоо көрсөтүүсүн уланткан. Секторлор боюнча алып караганда ИДӨнүн өсүшүнө негизги салымды кызмат көрсөтүүлөр сектору кошкон (2,6 п.п.). 2023-жылдын биринчи жарымынын жыйынтыгы боюнча реалдуу ИДӨ өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 3,9 пайызга, ал эми “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда – 5,2 пайызга жогорулаган.

2023-жылдын II чейрегинде соода балансы импорттук сунуштоолордун өсүшүнүн сакталып турушунун таасири астында түптөлгөн. Натыйжада өлкөнүн соода балансынын тартыштыгы 2022-жылдын II чейрегинде 28,7 пайызга жогорулап, 2 003,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Тышкы соода жүгүртүү көлөмү 37,2 пайызга өсүп, 3,7 млрд АКШ долларын түзгөн. Жеке адамдардын которуу системалары аркылуу жүзөгө ашырылган акча которууларынын таза агымы өтүп жаткан жылдын II чейрегинде 33,2 пайызга кыскарган.

Жалпы алганда Кыргыз Республикасында инфляциялык жагдай акырындап басаңдаган. Бул глобалдуу азык-түлүк рынокторундагы жагдай туруктуу болгондугу менен жана мурда көрүлгөн акча-кредит саясатынын чараларынын таасири астында шартталган. Бирок бир катар администрациялануучу баалардын (тарифтер) жогорулашы жана ички суроо-талаптын бара-бара артышы менен байланыштуу ички факторлор инфляцияга түрткү берген факторлор катары сакталып турган. 2023-жылдын II чейрегинде инфляциянын жылдык мааниси 10,8 пайызга чейин төмөндөгөн (2023-жылдын II чейреги 2022-жылдын II чейрегине карата).

Акча-кредит саясатынын шарттары орто мөөнөттүк келечекте инфляция деңгээлин 5-7 пайызга чейин төмөндөтүүгө багытталган. Ошону менен бирге инфляциянын монетардык түзүүчүсүн чектөө үчүн Улуттук банк банк системасындагы үстөк ликвиддүүлүктүн жогору деңгээлинин алкагында өз арылтуу операцияларын жигердүү ишке ашырган. Акча рыногунун бардык сегменттеринде кыска мөөнөттүү чендер негизги ченге жакын мааниде катталган.

Улуттук банк тарабынан көрүлгөн чаралардын натыйжасында акча жана валюта рынокторундагы жагдай салыштырмалуу туруктуу сакталып турган. Айрым мезгилдерде ички валюта рынокторунда чет өлкө валютасына суроо-талап аны сунуштоодон жогору болгондугу байкалган. Мындай шарттарда отчеттук чейректе Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында 166,8 млн АКШ доллары суммасына накталай эмес формада чет өлкө валютасын сатуу боюнча валюталык интервенцияларды жүргүзгөн.

Коммерциялык банктарда кредиттөөнүн жана депозиттик базанын артышы уланган. Депозиттердин өсүшү улуттук валютада сыяктуу эле, чет өлкө валютасында да депозиттердин агылып кириши менен камсыздалган. Өз кезегинде, кредит портфелинин өсүшү өзгөчө улуттук валютада кредиттердин көбөйүшү менен шартталган.

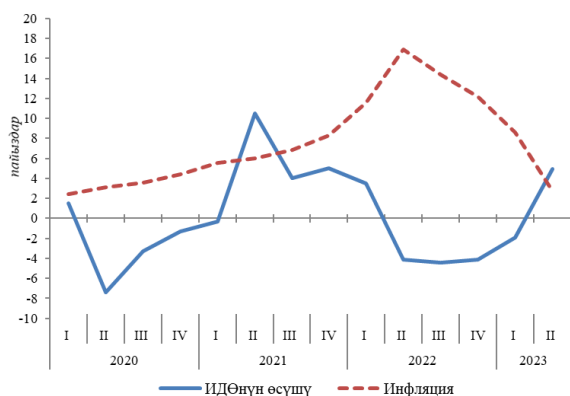
1-глава. Тышкы чөйрө

1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Акча-кредит саясатынын шарттарын катуулатуунун жана кредиттөөнү азайтуунун натыйжасында дүйнөлүк экономикада жай өсүш арымы сакталып турат. Глобалдуу инфляция басандоодо, бирок энергия продукцияларына жана азык-түлүккө өзгөрүлмө баалар эске алынбаган базалык инфляция даде жогору мааниде сакталууда. Керектөө чыгашаларынын өсүшү АКШнын экономикасына колдоо көрсөтүүдө, ошол эле учурда Кытайда начар ички жана экспорттук суроо-талап экономикалык жигердүүлүккө терс таасирин тийгизгүүдө. ЕАЭБге мүчө бардык мамлекеттерде ИДӨнүн алгылыктуу өсүш арымы белгиленген.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА, Росстат

жакшыруусуна машина куруу жана металлургия комплекси салым кошкон. 2023-жылдын I жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча казып алуу өнөр жайынын көрсөткүчтөрүнө ылайык, мунай өндүрүүнү ыктыярдуу кыскартуунун натыйжасында өндүрүш көлөмү 1,2 пайызга төмөндөгөндүгү байкалган. Ошол эле мезгилде көмүр казып алуу көлөмүнүн өсүшү жылдык мааниде 1,2 пайызды түзгөн.

ИДӨнүн өзгөрүшүнө ошондой эле курулуш сектору (+9,2 пайыз), дүң соода жүргүзүү (+0,4 пайыз) жана айыл чарба (+2,9 пайыз) секторлору алгылыктуу салым кошкон. Керектөө суроо-талабынын жогору деңгээли сакталууда, олуттуу салым чекене соода жүргүзүү сегменти боюнча байкалган. Калктын айкын акчалай кирешеси 2023-жылдын I жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 3,9 пайызга өскөн. Июнь айында жумушсуздук деңгээли төмөндөп, буга чейин белгиленген жаңы минимумга – жумушчу күчүнүн 3,1 пайызына жеткен.

Отчеттук мезгилдин акырына карата инфляция көрсөткүчү орус рублинин нарксызданынан жана эмгек акынын көбөйтүлүшүнөн улам керектөө жигердүүлүгүнүн өсүшүнүн натыйжасында жогорулаган. 2023-жылдын апрель жана май айларында инфляция, тиешелүүлүгүнө жараша, 2,3 пайызды жана 2,5 пайызды түзүү менен буга чейин катталган эң төмөн чекке жеткен, бирок 2023-жылдын июнь айында инфляция кайрадан тездеп, 3,3 пайызды түзгөн. Инфляция түзүмүндө, өзгөчө туристтик кызматтарга жана азык-түлүктөн башка товарларга баа жогорулаган.

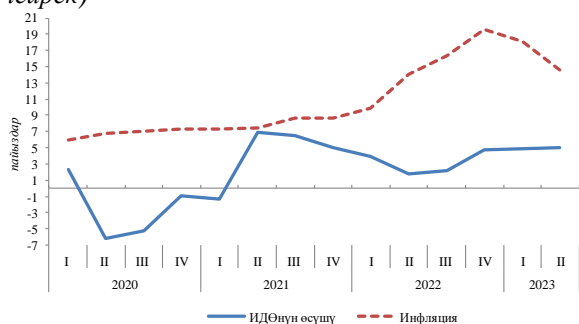
Казакстан

Жогору инвестициялык жигердүүлүктүн алкагында экономикалык өсүштүн алгылыктуу динамикасы сакталууда. Инфляция кыйла төмөндөгөн, бирок инфляцияга түрткү берүүчү тобокелдиктер сакталууда.

Өтүп жаткан жылдын I жарымында Казакстандын реалдуу ИДӨсүнүн өсүшү 2023-жылдын I чейрегинде катталган арымда сакталып, 5,0 пайызга жеткен (2023-жылдын январь-март айларында 4,9 пайызга жогорулаган). Эки мааниден турган өсүш арымы, мурдагыдай эле, соода чөйрөсүндө (+10,4 пайыз) жана курулуш секторунда (+12,3 пайыз) белгиленген. Аталган секторлордо динамикага олуттуу таасирди бюджеттен чыгашалардын кыйла өсүшү тийгизген. 2023-жылдын I жарым жылдыгы ичинде өнөр жай өндүрүшүнүн өсүш арымы 2023-жылдын I чейрегиндеги 2,8 пайыздан кийин 3,8 пайызга чейин тездеген.

2023-жылдын II чейрегинде номиналдык эмгек акынын орточо мааниси 17,1 пайызга, реалдуу мааниде – 1,2 пайызга өскөн. Орточо айлык эмгек акынын эң эле жогору өсүшү маалымат жана байланыш, транспорт жана кампада сактоо, айыл чарба жана соода тармактарында катталган.

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

2023-жылдын март айында катталган 18,1 пайыздан 2023-жылдын июнь айында жылдык мааниде 14,6 пайызды түзүү менен инфляция акырындап төмөндөгөн.

2023-жылдын январь-июнь айларында азык-түлүк товарларына баалар 14,6 пайызга чейин; азык-түлүктөн башка товарларга баалар – 15,8 пайызга чейин, акы төлөнүүчү кызматтарга баалар – 13,3 пайызга чейин басандаган. Инфляциянын жылдык деңгээлине олуттуу салымды тамак-аш продукттары жана алкогольсуз ичимдиктер (+6,0 п.п.), турак жай кызматтары (+1,9 п.п.), кийим-

кече жана бут кийим (+1,4 п.п.) кошкон.

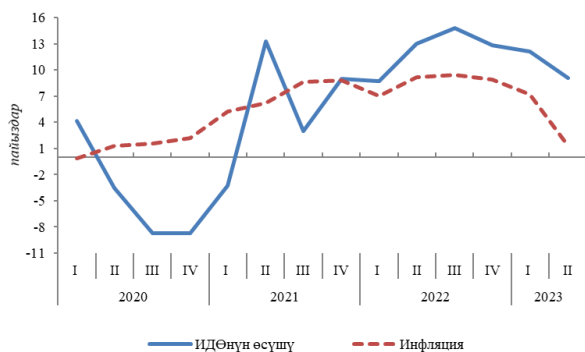
Тышкы экономикалык конъюнктуранын жакшыруусунан улам инфляция арымы басандаган, ал азык-түлүккө баалардын арзандашынан, соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө инфляция көрсөткүчүнүн төмөндөшүнөн, ошондой эле акча-кредиттик шарттарды чектөөлөрдөн жана өткөн жылдагы жогору базадан көрүнгөн.

Армения

2023-жылдын II чейрегинде Арменияда экономикалык жигердүүлүк 11,4 пайызга өсүү менен жогору деңгээлде сакталган, буга кызмат көрсөтүү жана курулуш чөйрөлөрүндө жогору өсүш арымы өбөлгө түзгөн. Олуттуу тышкы суроо-талап жана экономикада кирешелердин өсүшү ички суроо-талаптын артышына алгылыктуу таасирин тийгизген. Армениянын борбордук банкынын баа берүүсү боюнча, эмгек рыногунда байкалган алгылыктуу өзгөрүүлөр жана өндүрүш көлөмүнүн өсүшү өлкөнүн экономикасынын белгилүү бир деңгээлде потенциалдуу өсүшүн шарттаган.

2023-жылдын башталышынан тартып инфляция салыштырмалуу тез арымда төмөндөп, 2023-жылдын июнь айында жылдык эсептөөдө 0,5 пайыздык дефляция түптөлгөн. Буга тышкы сектор тарабынан инфляциялык таасирдин басандашы, жүргүзүлүп жаткан ооздуктоочу акча-кредит саясаты жана драмдын бекемделиши өбөлгө түзгөн. Бирок жогору суроо-талап жана инфляциялык күтүүлөр шартында кызмат көрсөтүүлөр жана айрым товарлар чөйрөсүндө инфляция жайырак корректировкаланат. 2023-жылдын башталышынан тартып Армениянын борбордук

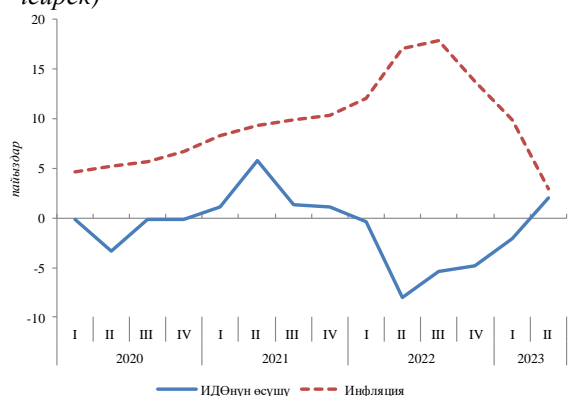
1.1.3-график. Арменияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Армения Улуттук статистика кызматы, «Блумберг» МА, Армения Республикасынын Борбордук банкы

Белоруссия

1.1.4-график. Белоруссияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Беларусь Республикасынын Улуттук статистика комитети

банкы негизги ченди биринчи жолу 10,75 пайыздан 10,50 пайызга чейин төмөдөттү¹. Жөнгө салуучунун күтүүсү боюнча, инфляция жакын арада максаттуу деңгээлден төмөн сакталат, андан кийин акырындап жогорулап, орто мөөнөттүү келечекте 4,0 пайызга жакын мааниде катталат.

Дээрлик бардык тармактарда экономика тез арымда калыбына келүүдө. Бааны жөнгө салуунун сакталып турушунун жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө баалардын өсүшүнүн басандашы алкагында инфляция кыскарууда. Жөнгө салуучу бара-бара пайыздык чендерди төмөндөтүүдө.

Белоруссиянын реалдуу ИДӨсүнүн өсүшү 2023-жылдын биринчи жарымында өткөн жылдын ушул эле мезгилине караганда 2,0 пайызды түзгөн (2022-жылдын январь-июнь айларында 4,7 пайызга төмөндөө). Экономикалык өсүштүн алгылыктуу маанисинин калыбына келишине иштеп чыгаруу өнөр

жайы (+7,6 пайыз), дүң жана чекене соода жүргүзүү (+5,5 пайыз) жана курулуш (+6,1 пайыз) негизги таасирин тийгизген, мында маалымат жана байланыш секторунда (-17,3 пайыз) жана транспорт сегментинде (-5,8 пайыз) төмөндөө белгиленген. Жалпы алганда, маалымат технологияларын жана транспортту кошпогондо, экономика 2022-жылы төмөндөгөндөн кийин кайра жогору арымда калыбына келип жаткандыгы белгиленген, бул тышкы чектөөлөргө ыңгайлашууну жана ички экономикалык саясат тарабынан демилгелөөнү тастыктайт.

2023-жылдын II чейрегинин жыйынтыгы боюнча инфляция 2,9 пайызга чейин басаңдаган. Баалардын өсүш арымынын басаңдашы тамак-аш продуктылары (+3,6 пайыз) жана азык-түлүктөн башка товарлар (-1,0 пайыз) сегменттеринде инфляциялык процесстердин төмөн арымын чагылдырат. Инфляциялык процесстердин басаңдоо динамикасы белорус рублинин соода боюнча негизги өнөктөш өлкөнүн валютасы - орус рублине карата катышы бекемделгендиги, ошондой эле Россияда инфляциянын анча жогору эмес деңгээлде белгилениши жана чийки заттарга жана азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баалардын өсүшүнүн басаңдоо арымынын уланышы менен

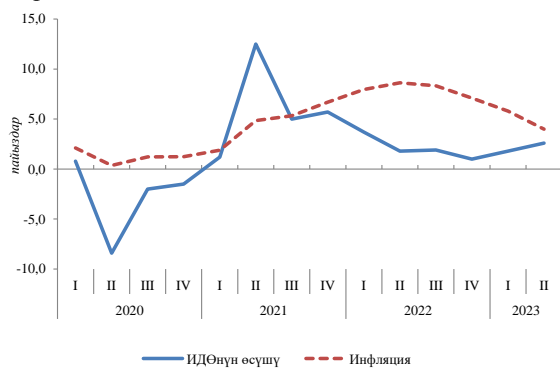
¹ 2023-жылдын июнь айынын акырына карата абал боюнча.

шартталган. Ошого карабастан, керектөө суроо-талабынын калыбына келиши 2023-жылдын акырына карата баалардын өсүшүн тездетүүчү фактордон болушу ыктымал.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: АКШнын Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

АКШнын ФРСнын баа берүүсү боюнча 2022-жылдын март айында башталган пайыздык чендердин жогорулоо цикли АКШнын экономикасына, өзгөчө турак жай жана инвестициялар сыяктуу пайыздык чендерден кыйла көз каранды экономика тармактарына таасирин тийгизген.

Отчеттук чейрек ичинде АКШда жумушсуздук деңгээли 2023-жылдын март айындагы 3,5 пайыздан июнь айында 3,6 пайызга чейин бир аз жогорулаган.

АКШ бийлиги тарабынан көрүлгөн чаралардан улам, ошондой эле глобалдуу сунуштоо иштери бир аз калыбына келишинен улам баалардын өсүш арымы басандаган. АКШда жылдык инфляция 2023-жылдын июнь айында эки жыл ичинде катталган эң эле төмөн чекке чейин - 3,0 пайызга чейин басандаган. Туруктуу суроо-талаптан улам жана сарптоолордун өсүшүнүн натыйжасында керектөө бааларынын жогорулоосу уланган. Бүтүндөй алганда, жумушчу күчүнө байланыштуу болбогон өндүрүштүк сарптоолор жогорулаган, ошол эле учурда баа басымы азайып, жеткирүүгө жана айрым чийки зат түрлөрүнө баалар төмөндөгөндүгү белгиленген. Энергия продукцияларына баалар 2023-жылдын июнь айында март айындагы 6,4 пайызга төмөндөөдөн кийин жылдык мааниде 16,7 пайызга кыскарган, ал эми тамак-аш продуктыларына баалар жылдык мааниде 8,5 пайыздан 5,7 пайызга чейин басандаган.

Кытай

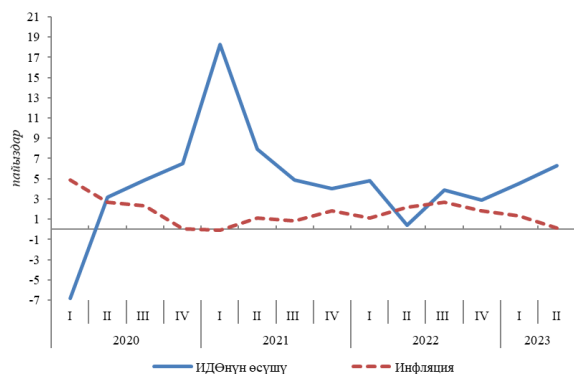
Кытай ИДӨсүнүн динамикасы ички суроо-талап начар болгондугуна байланыштуу басандоо белгисине ээ болгон, бул инфляциянын басандашына да таасирин тийгизген.

Кытай экономикасынын 2023-жылдын II чейрегинде өсүшү 2022-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 6,3 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Бирок мурунку чейрекке салыштырганда өсүш I чейректеги 2,2 пайыздан басандап, 0,8 пайызды түзгөн.

¹ АКШнын экономикалык анализ бюросунун алдын ала маалыматы боюнча.

1.1.6-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» МА

айындагы 2,1 пайыздан **нөлдүк мааниге чейин басаңдаган**, ал эми товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн башка топторуна баалардын өсүшүнүн көрсөткүчтөрү төмөн же орточо катталган.

1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

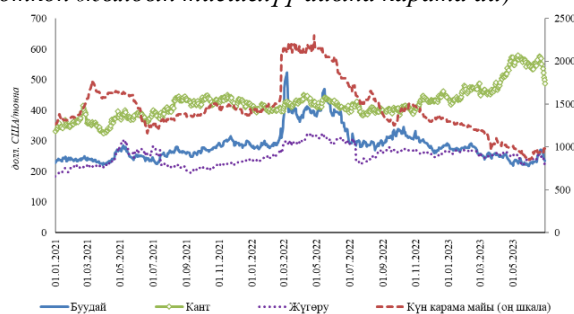
Дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда акыркы он эки ай ичинде баалардын төмөндөшү уланууда, мында дүйнөнүн көпчүлүк өлкөлөрүндө ички баалар өткөн жылдагы деңгээлде жогору сакталууда. Негизги факторлор катары өлкөлөрдө макроэкономикалык жагдайдын начарлашы, кагылышуулар, айыл чарба ресурстарына жогору баалар, ошондой эле улуттук валюталардын АКШ долларына жана еврого карата катышы боюнча өзгөрүүсү саналат.

Сунуштун төмөндөшүнүн алкагында дүйнөлүк мунай рыногунда баалардын алгылыктуу динамикасы байкалган. Сакталып турган геосаясий тобокелдиктердин жана жогору инфляция шарттарында дүйнөлүк алтын рыногунда отчеттук мезгилде ар тараптуу баа динамикасы байкалган.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

Кароого алынган мезгил ичинде негизги азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баалардын төмөндөшү уланган, бул негизинен, дан эгиндерине жана өсүмдүк майларына дүйнөлүк котировкалардын төмөндөшү менен шартталган, ошол эле учурда кантка баалар сакталып калган.

Азык-түлүккө дүйнөлүк бааларды төмөнкү факторлор төмөндөткөн: дүйнө жүзү боюнча олуттуу сунуш көлөмү, төмөн импорттук суроо-талап жана Кара

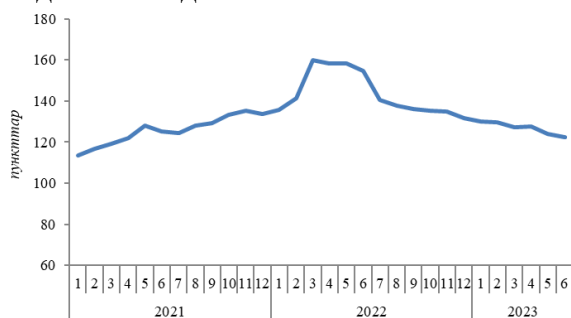
деңиз дан демилгесинин мөөнөтүн узартуу.

Дан эгиндерине дүйнөлүк баалар, Аргентинада жана Бразилияда сезондук сунуштун жогорулашынын жана төмөн импорттук суроо-талаптын алкагында жүгөрүгө дүйнөлүк баалардын төмөндөшүнүн, ошондой эле импортер-өлкөлөрдүн жетиштүү сунушу жана Кара деңиз дан демилгесинин мөөнөтүн узартуу менен шартталган буудайга дүйнөлүк баалардын арзандашынын натыйжасында төмөндөгөн.

Кароого алынган мезгил ичинде өсүмдүк майы рынокторунда баалардын төмөндөшү байкалган. Күн карама жана пальма майына баалар экспорттук сунуштун олуттуулугунан улам төмөндөгөн. Ал эми соя жана рапс майларына дүйнөлүк баалар өндүрүштүн негизги региондорунда жагымсыз аба-ырайы шарттарынын алкагында өскөн.

Кантка баалардын өсүшүнүн негизги фактору катары климаттын өзгөрүшүнө кыйла таасирин тийгизген жаратылыш шарттарынын таасиринин натыйжасында дүйнө жүзүндө сунуштардын төмөндөшү мүмкүндүгү саналат, бул азыркы учурдагы 2023-2024-жылдар сезонунда түшүмдүн төмөндөшүнө алып келет.

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

2023-жылдын II чейрегинде ФАО¹ азык-түлүк баалар индексинин орточо мааниси 2023-жылдын I чейрегине караганда 3,4 пайызга төмөн түптөлүп, 124,7 пунктту түзгөн. Ошол эле учурда 2022-жылдын ушул эле чейрегине салыштырмалуу бул көрсөткүч 20,6 пайызга төмөндөгөн. Кароого алынган чейрек ичинде ФАО индекси өсүмдүк майына жана сүт азыктарына баалардын төмөндөшүнүн, дан эгиндерине баалардын бир аз

төмөндөшүнүн алкагында азайган. Бирок баалар кантка баалардын жогорулашынын жана этке баалардын бир аз өсүшүнүн эсебинен текшиленген.

Дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баалар Кыргыз Республикасында инфляцияга олуттуу таасирин тийгизүүдө жана көп учурларда КБИнин динамика чегинин түптөлүшүндө чечүүчү ролду ойнойт. Өлкөдө баалардын тышкы рыноктордон кыйла көз карандылыгы, ошондой эле керектөө куржунунун жарымына жакынын ээлеген азык-түлүк товарлары жалпы инфляцияга олуттуу салым кошкондугу менен байланыштуу.

Энергия продукциялар рыногу

2023-жылдын II чейрегинде мунай өндүрүү көлөмүн кыскартуунун жана доллардын бекемделишинин алкагында мунай котировкаларынын өзгөрүлмөлүүлүгү байкалган.

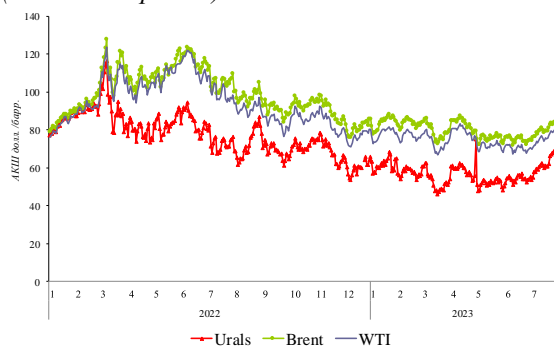
Мунайга дүйнөлүк баалар Кытай экономикасында калыбына келүү тенденциясынын басаңдашынын жана ФРСнын пайыздык ченинин жогорулашынын алкагында төмөндөгөн, бул доллардын бекемделишине алып келген. 2023-жылдын II чейрегинде Brent маркасындагы мунайга орточо баа буга чейинки чейрекке салыштырганда 5,3 пайызга төмөндөп, баррелине 77,7 АКШ долларын түзгөн (өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда орточо баа 30,6 пайызга төмөндөгөн), мында Brent маркасындагы мунайга эң эле жогору баа 2023-жылдын 12-апрелинде баррелине 87,3 АКШ доллары деңгээлинде белгиленген. Urals маркасындагы Россия мунайы Brent маркасына караганда баррелине 20-25 АКШ долларында дисконт менен сатылган.

2023-жылдын 2-апрелинде ОПЕК+ өлкөлөрүнүн отурумунун жыйынтыгы боюнча мунай өндүрүүнү учурдагы суткасына 2 млн баррелине кыскартууга (2022-жылдын 5-октябрындагы чечим) кошумча суткасына 1,66 млн баррелине кыскартуу жөнүндө чечим кабыл алынган, бул рыноктун туруктуулугун колдоого багытталган алдын алуу чарасы катары саналган. 2023-жылдын июнь айында мунайга баалар, 2022-жылдын январында

¹ ФАО азык-түлүк бааларынын индекси – негизги беш азык-түлүк товардык топторго (эт, сүт азыктары, дан эгиндери, өсүмдүк майлар жана кант) эл аралык баа динамикасына көз салып турган, орточо алынган көрсөткүч.

эң эле кескин өсүш катары катталып, жаңы үч айлык мезгил ичинде эң эле жогору чекке жеткен, бул дүйнөлүк сунуштун кыскарышы жана ушул жылдын акырына чейин суроо-талаптын өсүшү менен шартталган.

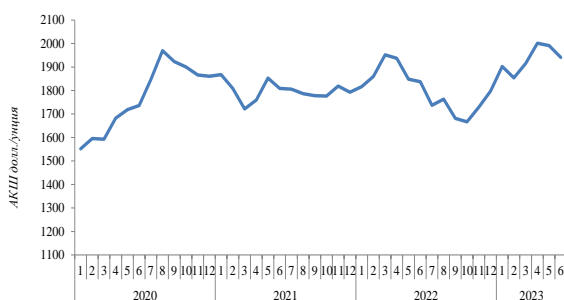
1.2.3-график. Мунайга баанын динамикасы (АКШ долларында)

1,8 пайызга төмөндөгөндүгү байкалган.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баа динамикасы

Булагы: «Блумберг» МА

7,0 пайызга, 1 255,2 тоннага чейин жогорулаган. Жалпы алганда, баалуу металл котировкаларына борбордук банктар, зеркана тармагы тарабынан суроо-талаптын өсүшү жана куймаларга, ошондой эле монеталарга инвестициялардын өсүшү белгилүү бир колдоо көрсөткөн.

Жалпы алганда, дүйнөлүк рынокто алтын сунушу да 7,0 пайызга өскөн. Баа берүүлөргө ылайык, алтын казып алуу 2023-жылдын биринчи жарымында 1 781 тонна деңгээлинде эң эле жогору чекке жеткен. Орточо алганда, 2023-жылдын II чейрегинде алтынга баа мурдагы чейрекке караганда 4,5 пайыздан жогору түптөлгөн. Отчеттук чейректин биринчи жарымында АКШнын банк секторунда туруксуздук, рецессия тобокелдигинин жана глобалдуу белгисиздиктин өсүшү, ошондой эле рынок катышуучуларынын АКШнын ФРСсынын негизги ченди жогорулатууну токтотуусун күтүү шарттарында алтындын трой унциясына 2 миң АКШ долларына артуу менен дүйнөлүк рынокто алтынга баанын өсүшү байкалган. Отчеттук чейректин экинчи жарымында дүйнөлүк рынокто алтынга баа АКШнын карызынын чектүү деңгээли боюнча карама-каршылыктарды жөнгө салууга байланыштуу өнүктүрүү келечеги үчүн тобокелдиктер басандагандыктан, ошондой эле АКШнын расмий органдарынын АКШнын банк секторундагы толкундоолорду чектөө боюнча чечкиндүү иш-аракеттерди көрүүсүнүн натыйжасында бир аз төмөндөгөн.

Жалпы алганда, эл аралык аналитиктердин АКШнын ФРСсынын акча-кредит саясатын катуулатууну аяктоо цикли жакындагандыгы жана дүйнөлүк экономиканын өсүшү үчүн тобокелдиктер теңдеми, мурдагыдай эле, жагдай начарлашы мүмкүндүгүнө

Мунайга дүйнөлүк баалар КММ өндүрүүчү өлкөлөрдө экспорттук баалардын түптөлүшүнө олуттуу таасир тийгизет жана көп учурларда Кыргыз Республикасы андан КММнын жалпы көлөмүнүн 95 пайызга жакынын импорттогон Россиянын мунай иштетүүчү заводдорунда баалардын түптөлүшүндө чечүүчү ролду ойнойт.

2023-жылдын II чейрегинде бензинге сыяктуу эле, дизель отунуна баалардын төмөндөшүнүн натыйжасында, КММга баалар мурунку чейрекке салыштырмалуу

2023-жылдын I жарым жылдыгы ичинде дүйнөлүк рынокто алтынга баа трой унциясына 1 811 – 2 050 АКШ доллары диапазонунда өзгөрүп турган. Бул активдин наркы 2023-жылдын башталышынан тартып июнь айынынын акырына карата трой унциясына 1 919,4 АКШ долларын түзүү менен 5,2 пайызга өскөн. Дүйнөлүк рынокто алтынга суроо-талап 2023-жылдын II чейрегинде 2022-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда

багыт алгандыгы шартында, 2023-2024-жылга алтын боюнча болжолдоолору алгылыктуу.

Дүйнөлүк рынокто алтынга баалардын динамикасына таасирин тийгизген негизги факторлор катары мурдагыдай эле геосаясий тобокелдиктер, АКШнын ФРСсынын монетардык саясаты жана дүйнөлүк инфляция динамикасы саналат.

2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

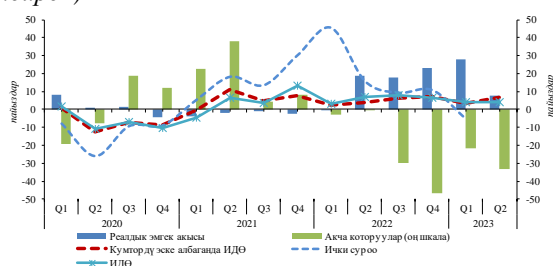
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

2023-жылдын I жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын экономикасынын өсүш арымы басандаганы байкалган, бул Кумтөр алтын кен казып алуу ишканаларында көрсөткүчтөрдүн төмөн болуусу менен шартталган. Экономиканын өсүшүнө негизги салымды кызмат көрсөтүү сектору кошкон. Жеке адамдардын өлкөгө акча которууларынын агымы кыскарган тенденция сакталууда.

Суроо-талап

2.1.1-график. Ички суроо-талап жана акча которуулар динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

кызмат көрсөтүү секторундагы, өзгөчө соода жүргүзүүдө (өтүп жаткан жылдын жарымынын жыйынтыгы боюнча +12,3 пайыз) экономикалык активдүүлүк деңгээлинин жогорулашы менен мүнөздөлөт. Инвестициялык иштин активдешүүсү (өтүп жаткан жылдын жарымынын жыйынтыгы боюнча +10,4 пайыз) ошондой эле ички суроо-талаптын мындан ары жогорулашына түрткү берет.

Өтүп жаткан жылдын I чейрегинде байкалган номиналдуу сыяктуу эле, реалдуу эмгек акынын жогору өсүш арымы өтүп жаткан жылдын I жарымынын акырына карата төмөндөө тенденциясын көрсөткөн. Өтүп жаткан жылдын I жарымынын жыйынтыгы боюнча орточо айлык номиналдуу эмгек акынын өсүшү, өтүп жаткан жылдын I чейрегинде 42,5 пайызга жогорулагандан кийин, 29,1 пайызды түздү. Реалдуу эмгек акынын өсүшү менен баалардын өсүү тенденциясы кайталанат, мында өтүп жаткан жылдын I чейрегинин жыйынтыгы боюнча +24,2 пайыздан кийин жылдын жарымынын акырына карата +14,6 пайызга чейин төмөндөгөн. Төмөндөө тенденциясына карабастан, эмгек акынын алгылыктуу өсүш арымы жеке адамдардын өлкөгө акча которууларынын агымынын азайышынын ордун толуктайт, бул ошондой эле калктын керектөө суроо-талаптарына да таасирин тийгизет.

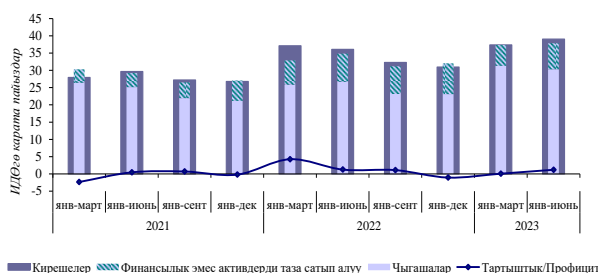
2023-жылдын алты ай ичинде акча которуу системалары аркылуу жүргүзүлгөн жеке адамдардын акча которууларынын таза агымы, 2022-жылдын январь-июнь айларына карата 33,2 пайызга азайган, мында акча которуулардын дүң агымы 40,5 пайызга төмөндөп, агылып чыгуу арымы кыйла кыскарган. Мындан сырткары, келип түшкөн акча которуулардын көлөмү мындан дагы азаюу тобокелдиги бар, мунун натыйжасы керектөө суроо-талабынын азайышына алып келиши мүмкүн.

¹ Актуалдуу маалымат жоктугунан буга чейинки мезгилде катталган маалыматтарга шилтеме келтирилген.

Мамлекеттик финансы сектору

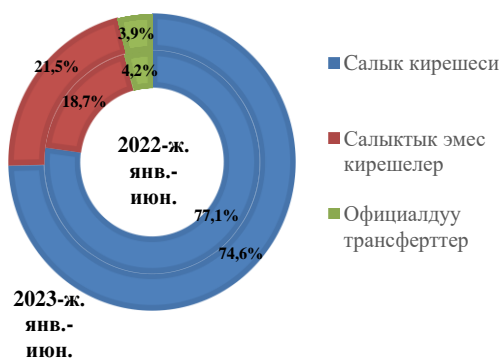
2.1.2-график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: КР ФМ БК, Улуттук банк

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджеттин кирешелер түзүмү

Булагы: КР ФМ БК

эмгек акы фонду (+42,5 пайыз) жогорулагандыктан, олуттуу өсүш «жалпы багыттагы мамлекеттик кызмат» (+35,6 пайыз) жана «билим берүү» (+29,0 пайыз) статьялары боюнча белгиленген.

Финансылык эмес активдерди таза сатып алуу 2022-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 11,7 пайызга жогорулап, 34,2 млрд сомду же ИДӨгө карата 7,5 пайызды түзгөн.

2023-жылдын жыйынтыгы боюнча ИДӨгө карата 2,3 пайыз өлчөмүндө республикалык бюджет тартыштыгы¹ жана 2024-2025-жылдарда бюджет профицити күтүлүүдө, ал мамлекеттик карызды төлөөгө, ошондой эле экономикалык өнүктүрүүгө сарпталган чыгашаларды каржылоого багытталат. Мында, 2023-2027-жылдардагы Кыргыз Республикасынын фискалдык саясатынын негизги багыттарында фискалдык саясаттын түрткү берүүчү ролу орто мөөнөттүү мезгилде да сакталат деп белгиленген.

2023-жылдын январь-июнь айларынын ичинде мамлекеттик бюджет өткөн жылдын ушул эле мезгилиндегидей 1,2 пайыз профицит менен аткарылган, бул сезондук жагдай болуп саналат.

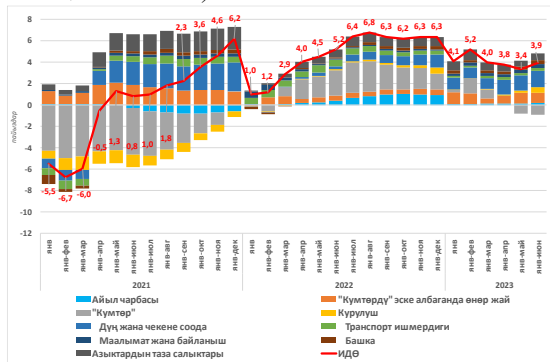
Бюджет профицити чыгашалардын кирешелерге салыштырганда кыйла жогору келип түшүүлөрү менен байланыштуу түптөлгөн. Салыктык келип түшүүлөр тышкы сооданын активдешүүсүнөн улам өскөн. Операциялык ишкердиктен мамлекеттик бюджетке түшүүлөр 177,1 млрд сомду түзүү менен 2022-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 30,7 пайызга өскөн (ИДӨгө карата 39,1 пайыз). Көрсөткүчтүн өсүшү негизинен КНС жана салыктык эмес кирешелердин түшүүсүнүн өсүшү менен камсыздалган.

Мамлекеттик бюджеттен операциялык ишкердикке чыгашалар, жылдык мааниде 37,2 пайызга жогорулап, 137,5 млрд сомду (ИДӨгө карата 30,3 пайызды) түзгөн. Чыгашалардын бардык статьялары боюнча жогорулоо белгиленген: бюджеттик чөйрө кызматкерлеринин

¹ Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын 2023-жылга республикалык бюджетти жана 2024-2025-жылдарга болжолу жөнүндө» мыйзамына ылайык.

2.1.6-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

2022 жана 2023 жылдары КР УСК тарабынан SNA-2008 эл аралык стандартына ылайык кайра эсептелген маалыматтарына ылайык эсептелген
Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

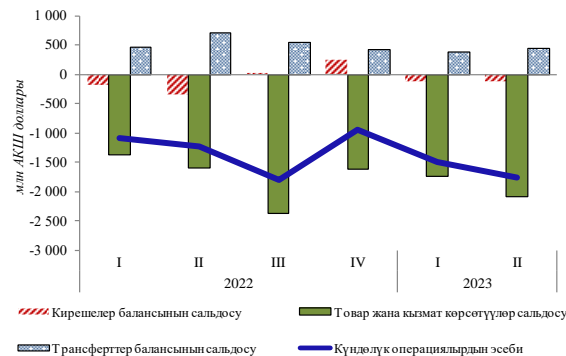
Кызмат көрсөтүүлөр сектору ИДӨнүн өсүшүнө 2,6 п.п. өлчөмүндө көбүрөөк салым кошкон, ал эми өнөр жайга салым 2023-жылдын январь айынан тартып төмөндөө менен 0,1 п.п. түзгөн. Ошол эле учурда кызмат көрсөтүүлөр секторунун салыштырма салмагы отчеттук мезгилде 53,3 пайызга чейин көбөйүп, ИДӨнүн түзүмүндө мурдагыдай эле көбүрөөк бойдон калган.

ИДӨ дефляторы 16,2 пайыз өлчөмүндө оң түптөлгөн, бул 2022-жылдын январь-июнь айларына караганда 1,1 п.п. жогору.

2.2. Тышкы сектор¹

Соода балансынын терс салыдуусунун олуттуу өлчөмү мурдагыдай эле, 2023-жылдын II чейрегинде күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгын алдын ала шарттаган.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби

Эскертүү: Алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча

Баа берүү жана алдын ала маалыматтар боюнча, күндөлүк эсептин тартыштыгы 2023-жылдын II чейрегинде 1 765,5 млн АКШ долларын же ИДӨгө² карата 48,4 пайызды түзгөн.

Кыргыз Республикасында соода балансынын тартыштыгы отчеттук мезгилде экспорттук жана импорттук берүүлөрдүн олуттуу өсүшүнүн натыйжасында 2 003,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн.

Товарлардын экспорту (ФОБ баасында) 48,5 пайызга көбөйүп, 869,1 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Алтынды эске албаганда, экспорт 5,4 пайызга өскөн жана 616,6 млн АКШ

долларын түзгөн. Алтын (монетардык эмес), жеңил автоунаалар, көмүр, таңгактоочу жана каптоочу машиналар, рудалар жана баалуу металлдардын концентраттары сыяктуу товарларды берүүнүн көлөмү көбөйгөн.

Товарлардын импорту (ФОБ баасында) 2 872,8 млн АКШ долларын түзүп, 34,1 пайызга көбөйгөн. Региондо соода түзүмүнүн өзгөрүүсү импорттук операциялардын өсүшүнө таасирин тийгизүүдө. Отчеттук мезгилде жеңил автоунаалар, жабдуу үчүн тетиктер, кездеме, телефон аппараттары сыяктуу товардык позициялар импорттун көбөйүшүнө салымын кошкон. Ошол эле учурда энергия продукцияларынын физикалык көлөмүнүн жана наркынын азайышынын эсебинен алардын импортунун 14,6 пайызга төмөндөшү байкалган.

¹ Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алганда, алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Салыштыруу мезгили – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек.

² ИДӨгө карата катыштын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмөлүү жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген.

Күндөлүк трансферттердин түзүмүндө жеке которуулардын төмөндөшү байкалып турат, бирок мамлекеттик сектордун трансферттеринин балансы чоң эмес көлөмдө калууда. 2023-жылдын II чейрегинде жеке трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн терс динамикасына (36,6 пайызга төмөндөө) акча которуулардын агылып кирүүсүнүн төмөндөшү олуттуу таасирин тийгизген. Расмий трансферттердин динамикасы, мурдагыдай эле, акча гранттарынын түшүүсү жана эл аралык уюмдарга төгүмдөрдүн эсебинен калыптанган.

Отчеттук чейректе кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгы 91,9 млн АКШ долларына чейин (2,9 эсеге) олуттуу көбөйүшү, ал эми «кирешелер» статьясы боюнча терс сальдо баа берүүлөргө ылайык, 67,1 пайызга 115,6 млн АКШ долларына чейин төмөндөшү күтүлөт.

Улуттук банктын алдын ала жана болжолдуу баа берүүлөрү боюнча, 2023-жылдын II чейрегинде капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча 1 716,4 млн АКШ доллары өлчөмүндө капиталдын агылып кирүүсү күтүлөт.

Капитал менен операциялар эсеби 63,4 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдодо түптөлөт. Ал эми жеке сектордун резидент эместер алдындагы милдеттенмелери түрүндөгү башка инвестициялардын көбөйүшү эсебинен финансылык эсеп боюнча 1 652,9 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң баланс күтүлөт. Резиденттердин чет өлкө активдери, негизинен, банк секторунун нак акчасы жана депозиттери эсебинен көбөйүшү күтүлүүдө.

Ошентип, 2023-жылдын II чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 49,1 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс сальдо менен түптөлөт.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)			ай откон жылдын башына карата (айдын акырына)		
	2021 (ор.) (январь-декабрь)	2022 (ор.)* (январь-декабрь)	%	2022-ж. декабрь	2023-ж. июнь	%
РЭАК	115,8	122,5	5,8	123,8	132,0	6,6
НЭАК	119,6	125,8	5,2	123,8	125,3	1,3
РЭАК кытай юаньына карата	74,4	87,5	17,5	94,7	98,5	4,0
НЭАК кытай юаньына карата	51,7	54,3	4,9	55,9	55,1	-1,5
РЭАК еврого карата	96,7	116,6	20,5	117,8	113,9	-3,3
НЭАК еврого карата	60,8	68,8	13,2	67,7	64,4	-5,0
РЭАК жапон иенасына карата	119,8	160,1	33,7	168,8	177,6	5,2
НЭАК жапон иенасына карата	67,9	81,6	20,2	83,1	84,0	1,1
РЭАК каз. тенгесине карата	133,9	144,5	7,9	140,9	130,8	-7,2
НЭАК каз. тенгесине карата	157,0	170,9	8,9	171,1	159,4	-6,8
РЭАК орус рублине карата	123,2	115,2	-6,5	112,8	140,4	24,4
НЭАК орус рублине карата	131,8	123,3	-6,5	116,6	142,0	21,8
РЭАК түрк лирасына карата	187,0	235,1	25,7	237,4	244,6	3,0
НЭАК түрк лирасына карата	317,2	601,0	89,5	668,6	785,5	17,5
РЭАК АКШ долларына карата	81,3	86,5	6,4	88,6	88,9	0,3
НЭАК АКШ долларына карата	54,3	54,6	0,6	54,0	52,5	-2,9

Өтүп жаткан жыл башынан тартып номиналдуу жана реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстеринин бекемделиши байкалган. Негизделген маалыматтар боюнча номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЭАК) жыл башынан тартып 1,3 пайызга өсүп, 2023-жылдын июнь айынын акырына карата 125,3 түзгөн. Индекстин өсүшү көрсөтүлгөн мезгилде сомдун орус рублине карата 21,8 пайызга, түрк лирасына карата – 17,5 пайызга жана япон иенасына бир аз – 1,1 пайызга

бекемделишинен улам жана казак теңгесине карата 6,8 пайызга, еврого карата – 5,0 пайызга, АКШ долларына карата - 2,9 пайызга, кытай юаньына карата – 1,5 пайызга нарксызданышынын¹ таасириастында калыптанган. НЭАКтын өсүшү менен катар эле, Кыргызстанда² инфляциянын кыйла жогору деңгээли реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) 6,6 пайызга өсүшүн шарттаган, бул 2023-жылдын июнь айынын акырында 132,0 өлчөмүндө түптөлгөн.

¹ Сомдун эки тараптуу номиналдуу алмашуу курсунун маалыматтары келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2010-жыл колдонулат.

² Кыргыз Республикасында инфляция 2023-жылдын II чейрегинде 5,1 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ошол эле учурда соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча -0,2 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

2023-жылдын II чейреги ичинде Кыргыз Республикасынын экономикалык абалына тике жана кыйыр таасир эткен тышкы экономикалык шарттар мурдагыдай эле, белгисиздик факторлордун таасиринин алдында жана көп кырдуу абалда болгон. Ошону менен бирге, тышкы финансы рынокторундагы өзгөрүлмө жагдай сакталып турган, бул ички валюта рыногунда белгилүү-бир өзгөрүлмөлүүлүктү шарттаган.

Кыргыз Республикасында инфляциялык жагдай бара-бара алсызданган. Бул жагдайга глобалдуу азык-түлүк рынокторундагы абалды турукташтыруу жана акча-кредит саясатынын алдын ала көрүлгөн чаралары шарт түзгөн. Бирок, бир катар администрленүүчү баалардын (тарифтердин) жогорулашына жана ички суроо-талаптын бара-бара кеңейишине байланышкан ички факторлор инфляцияга түрткү берүүчү таасирлер бойдон калган.

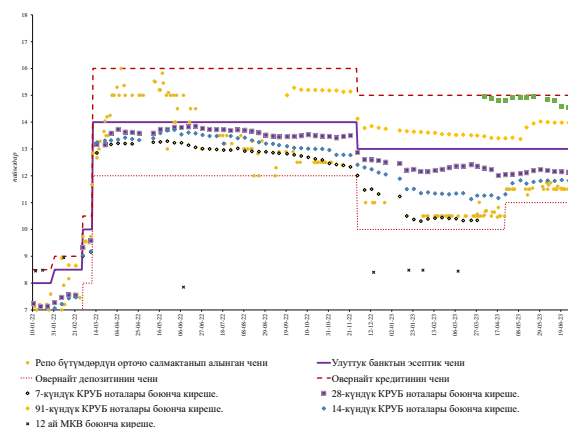
Бул шартта Улуттук банк инфляцияга түрткү берүүчү тобокелдиктерди ооздуктоо максатында акча-кредит саясатынын тийиштүү шарттарын сактаган. Улуттук банк инфляциянын монетардык түзүүчүсүн чектөө максатында, банк системасында үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуу операцияларынын көлөмүн көбөйтүү үчүн жигердүү иш алып барган. Акча рыногунун бардык сегменттеринде кыска мөөнөттүү чендер негизги ченге жакын болгон. Улуттук банк тарабынан алдын ала көрүлгөн чаралар акча жана валюта рынокторундагы жагдайды салыштырмалуу туруктуу кармап турууга өбөлгө түзгөн.

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

Пайыздык саясат

Улуттук банк инфляциянын орто мөөнөттүү максаттуу көрсөткүчүн 5-7 пайызга жеткирүү үчүн жүргүзүлүп жаткан пайыздык саясат курсун улантып келет. Улуттук банктын экономикада орун алышы мүмкүн болгон тобокелдиктер боюнча жүргүзгөн саясатын чагылдырып, Улуттук банктын эсептик чени отчеттук мезгил ичинде 13,00 пайыз деңгээлде сакталган.

3.1.1-график. Улуттук банктын пайыздык саясаты

2023-жылдын II чейрегинде Улуттук банк эсептик чен өлчөмү боюнча маселени эки жолу (24-апрелде жана 29-майда) карап, натыйжада, эсептик чен 13,00 пайыз деңгээлинде сакталып калган.

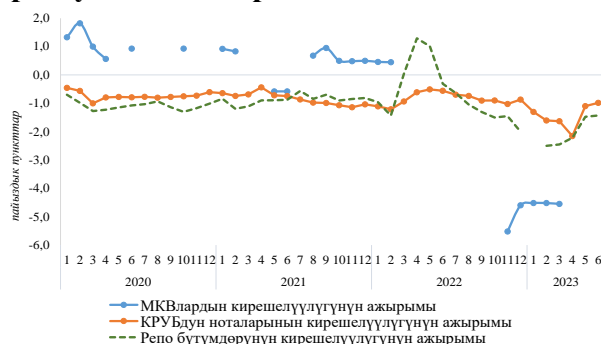
Трансмиссиялык механизмдин пайыздык каналынын ишин күчөтүү жана келечекте акча-кредит саясатынын көрсөткүчтөрүн болжолдоо мүмкүндүгүн жогорулатуу үчүн 2023-жылдын 24-апрелинде пайыздык чендердин төмөнкү чеги («овернайт» депозиттери боюнча чен) 10,00дон 11,00 пайызга чейин көбөйүү жагына өзгөрүп, ушул деңгээлде сакталып калган. Ошол эле учурда,

отчеттук чейрек ичинде «овернайт» кредиттери боюнча чен 15,00 пайыз деңгээлинде калтырылган.

2023-жылдын отчеттук чейрек ичинде бул иш-чараны ишке ашыруунун жыйынтыгында акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендеринин өсүш тенденциясы байкалган. Мында чендер негизги чендин айланасында Улуттук банк белгилеген пайыздык чендин чегинде өзгөрүп турган. Мурдагыдай эле, банк системасында кыска мөөнөттүү үстөк ликвиддүүлүк басымдуулук кылган шартта, рыноктун

катышуучуларынын арасында акча рыногунун кыска сегментине карата суроо-талап жогору болгон.

3.1.2-график. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен негизги чен ортосундагы ажырым

Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен негизги чендин ортосундагы ажырым бир аз төмөндөө менен терс мааниде калыптанган. Ошентип, ноталар рыногундагы орточо ажырым (-)1,41 пайызды түзүү менен 0,10 п.п. өскөн. Чейрек ичинде ноталардын орточо алынган кирешелүүлүгү апрель айындагы 10,84 пайыздан июнь айында 12,02 пайызга чейин өскөн (май айында Улуттук банктын ноталарынын орточо алынган кирешелүүлүгү 11,90 пайызды түзгөн).

Банктар аралык репо шарттарындагы бүтүмдөрдүн кирешелүүлүгү да чейрек ичинде жогорулоо динамикасын көрсөткөн. Банк системасындагы ашыкча резервдердин деңгээли жогору болгондугуна карабастан, отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча операциялардын көлөмү 4 эседен ашык жогорулап, 12,1 млрд сомду түзгөн. Натыйжада, репо-операциялар аркылуу кредит алуу рыногундагы орточо ажырым (-)1,71 пайызга чейин кыскарган. Репо бүтүмдөрдү түзүүдө коммерциялык банктар пайдаланган негизги активдер болуп Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин мамлекеттик казына облигациялары жана Улуттук банктын ноталары саналган.

Кыргыз Республикасынын фондулук рыногун өнүктүрүү боюнча Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин иш-чараларын ишке ашыруу шартында жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык кыска мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздар – МКВ 2023-жылдын II чейрегинин экинчи жарымынан баштап “Кыргыз фондулук биржасы” ЖАКтын соода аянтында сунушталган. Бул баалуу кагаздарга узак убакыт бою суроо-талап салыштырмалуу төмөн болгон, кийин аларга болгон кызыгуу артып, натыйжада отчеттук чейректин акырына карата орточо салмактанып алынган чен өсүп, 11,97 пайыз деңгээлде түптөлгөн (2023-жылдын I чейрегинин акырына карата бул көрсөткүч 8,45 пайызды түзгөн).

Банк секторундагы ликвиддүүлүктү жөнгө салуу

2023-жылдын II чейрегинин алгачкы декадаларынын ичинде банк системасындагы үстөк ликвиддүүлүк туруктуу өсүү циклинен кийин төмөндөө динамикасы байкалган. Бирок отчеттук чейректин акыркы декадасында бул тенденция ички факторлордун таасири астында өсүү тенденциясына алмашкан. Мындай шартта рынок катышуучулары Улуттук банктын арылтуу инструменттерине артыкчылык беришкен (Улуттук банктын ноталарына артыкчылык беришкен).

2023-жылдын II чейреги ичинде банк системасындагы үстөк ликвиддүүлүк монетардык ресурстардын жана бюджеттик каналдар аркылуу келип түшүүлөрдүн эсебинен калыптанган. Ошону менен бирге, баалуу металлдар рыногунда үстөк ликвиддүүлүктүн өсүшүнө Улуттук банктын операцияларынын таза салымы 22,1 млрд сомду түзгөн. Өз кезегинде, мамлекеттик бийлик органдарынын операциялары жана банктан тышкары акчанын көбөйүүсү чейректин жыйынтыгы боюнча, коммерциялык банктардын ликвиддүүлүгүнө тиешелүү түрдө 11,5 жана 10,2 млрд сомго төмөндөтүүчү таасирин тийгизген. Банк системасындагы үстөк ликвиддүүлүктүн көбөйүшүнө кошумча ооздуктоочу таасир катары Улуттук банк тарабынан 9,7 млрд сомго валюталык операциялар жүргүзүлгөн.

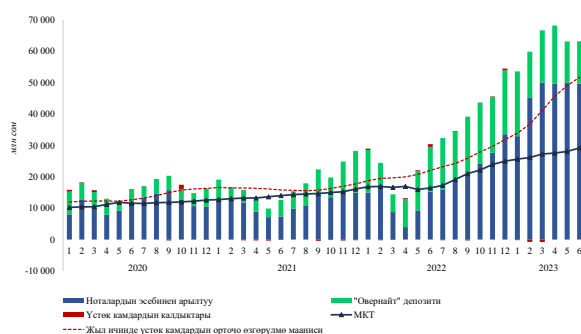
Жалпысынан мурдагыдай эле, үстөк ликвиддүүлүктүн көлөмү салыштырмалуу жогору бойдон калууда. Улуттук банк арылтуу операцияларын жүргүзгөнгө чейинки бул көрсөткүчтүн орточо күндүк көлөмү отчеттук чейрек ичинде 64,4 млрд сом деңгээлинде түптөлгөн, бул өткөн чейректеги көрсөткүчкө салыштырганда 4,9 млрд сомго көп (2022-жылдын экинчи чейрегинде – 21,9 млрд сом). Ал эми 2023-жылдын апрель айынан июнь айына чейинки мезгилде ашыкча резервдин деңгээли 5,3 млрд сомго кыскаруу менен чейрек акырында 62,8 млрд сомду түзгөн.

Улуттук банк инфляциянын монетардык түзүүчүсүн чектөө боюнча кошумча чара катары, банк системасын үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуу операцияларынын көлөмүн көбөйтүү үчүн жигердүү иш алып баруусун уланткан. Ошентип, 2023-жылдын II чейрегинде Улуттук банктын арылтуу операцияларынын орточо күндүк көлөмү буга чейинки чейректеги 60,1 млрд сомдон 64,9 млрд сомго чейин (2022-жылдын II чейрегинде – 21,5 млрд сом) көбөйгөн. Банк системасынан үстөк ликвиддүүлүктү убактылуу алып салуу төмөнкүлөрдүн эсебинен жүргүзүлгөн:

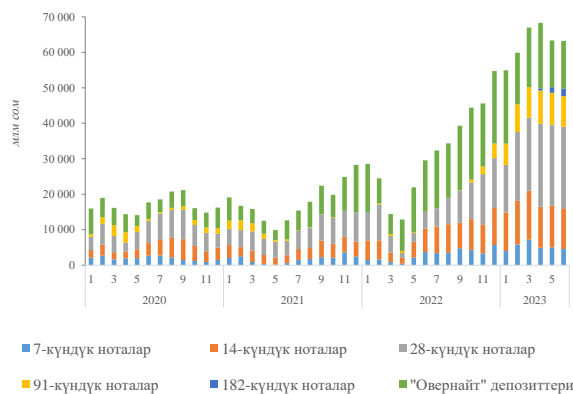
- *ачык рыноктогу операциялар* - Улуттук банктын ноталарын чыгаруу, арылтуунун отчеттук чейрек ичинде орточо күндүк көлөмү 2023-жылдын I чейрегиндеги 42,7 млрд сомдон 49,8 млрд сомго чейин көбөйгөн (2022-жылдын II чейрегинде - 9,5 млрд сом). Отчеттук чейрек ичинде арылтуу операцияларынын жалпы түзүмүндөгү бул операциялардын салыштырма салмагы буга чейинки чейректеги 71,0 пайыздан 76,8 пайызга чейин көбөйгөн (2022-жылдын II чейрегинде – 44,3 пайыз).

- *коммерциялык банктардын бош ресурстарын Улуттук банктагы «овернайт» депозиттерине жайгаштыруу*, булардын отчеттук чейрек ичинде орточо күндүк көлөмү I чейректеги 17,4 млрд сомдон 15,0 млрд сомго чейин кыскарган (2022-жылдын II чейрегинде – 12,0 млрд сом). Отчеттук чейрек ичинде арылтуу операцияларынын жалпы түзүмүндөгү бул операциялардын салыштырма салмагы буга чейинки чейректеги 29,0 пайыздан 23,2 пайызга төмөндөгөн (2022-жылдын II чейрегинде – 55,7 пайыз).

3.1.3-график. Коммерциялык банктардын үстөк резервдери

3.1.4-график. Арылтуу түзүмү

Улуттук банктын кредиттик саясаты

2023-жылдын II чейрегинде банк сектору ликвиддүүлүктүн убактылуу ажырымын жабуу үчүн банктар аралык карыз алышуу менен бирге, Улуттук банктын «овернайт» кредиттеринин алкагындагы кыска мөөнөттүү кредиттик ресурстарын пайдаланган, алардын дүң көлөмү 297,6 млн сомду түзгөн (2022-жылдын II чейрегинде коммерциялык банктарга «овернайт» кредиттери берилген эмес). Ал эми монетардык саясаттын күндөлүк курсунун алкагында кайра каржылоо инструменттери аркылуу улуттук валютадагы узак мөөнөттүү ресурстар сунушталган эмес.

Улуттук банктын валюта саясаты

Ички валюта рыногундагы кырдаал салыштырмалуу туруктуу бойдон калган. Отчеттук чейректин биринчи жарымын эске албаганда, отчеттук чейректин ичинде чет өлкө валютасын сунуштоо жана ага карата суроо-талап

бирдей болгон. Бул жагдай тышкы факторлордун таасири жана дүйнөлүк финансы рынокторундагы өзгөрүлмөлүүлүктүн сакталышы менен шартталган.

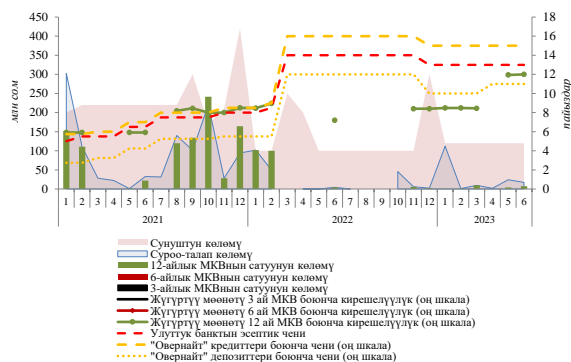
Улуттук банк өзгөрүлмө алмашуу курсу режимине таянуу менен алмашуу курсунун кескин өзгөрүшүн жөнгө салуу максатында, валюта тооруктарына катышкан. Ички валюта рыногунда чет өлкө валютасын сатуу боюнча Улуттук банктын интервенцияларынын жалпы көлөмү отчеттук чейрек ичинде 166,8 млн АКШ долларын түзгөн (2022-жылдын II чейрегинде чет өлкө валютасын сатып алуу боюнча жүзөгө ашырылган операциялардын суммасы 178,5 млн АКШ долларын түзгөн). Кароого алынган мезгил ичинде, өткөн чейректегидей эле, Улуттук банк тарабынан чет өлкө валютасын сатып алуу боюнча операциялар жүргүзүлгөн эмес.

Бүтүндөй алганда, мурдагы чейрекке салыштырмалуу 2023-жылдын II чейрегинде сомго карата АКШ долларынын алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү төмөндөгөн. Ошентип, АКШ долларынын сомго карата алмашуу курсунун өзгөрүү диапазону 87,2267 ден 87,5900 сом/АКШ долларына чейин өзгөрүп турган. Орточо курс 0,9 пайызга жогорулап, 87,4650 сом/АКШ долларын түзгөн (2022-жылдын II чейрегинде бул көрсөткүч 9,1 пайызга төмөндөгөн).

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

3.2.1-график. ГКВ рыногунун индикаторлору

Мамлекеттик казына векселдери

2023-жылдын II чейрегинде жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВга суроо-талап азыраак болуп, сатуу төмөнкү деңгээлде болгон. 2023-жылдын май айынан тартып жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВ жана 2 жылдык МКО «Кыргыз фондулук биржасы» ЖАКтын соода аянтына жайгаштырылган жана жүгүртүүгө чыгарылган¹.

Сунушталган 5 аукциондун ичинен 3 аукцион гана өткөрүлгөн жана бардыгы биржанын базасында ишке ашырылган. Сунуштоонун айлык көлөмү 120,0 млн сом деңгээлинде сакталып калган, мында жалпы суроо-талап 43,3 млн сомду түзүп, 26,3 пайызга канааттандырылган.

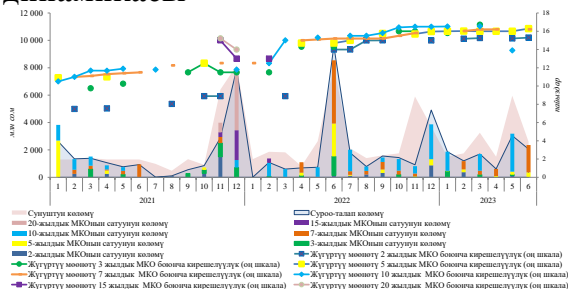
Рыноктун катышуучулары тарабынан МКВга суроо-талап төмөн болгон. Бул кирешелүүлүгү МКВ боюнча орточо алынган кирешелүүлүккө (II чейректе 12,0 пайыз) барабар же андан жогору болгон кыска мөөнөттүү продуктуларга суроо-талаптын көптүгүнө, жана кыйла узак мөөнөттүү баалуу кагаздардын – МКОнун мамлекеттик баалуу кагаздардын жылдык эмиссияларынын жалпы түзүмүндөгү салыштырма салмагын көбөйтүү аркылуу мамлекеттик баалуу кагаздардын жалпы жүгүртүү мөөнөтүн узартуу саясатын жүргүзүүгө байланыштуу болушу мүмкүн.

Жүгүртүүдөгү МКВ көлөмү (2023-жылдын май айынан бери жайгаштырылган 12 айлык МКВны эске албаганда) 19,3 млн сомду түзүп, сатуу көлөмүнүн төмөндөшүнө жана ордун жабуу көлөмүнүн көбөйүшүнө байланыштуу, жыл башынан тартып 91,0 пайызга төмөндөгөн.

¹ Тооруктар Финансы министрлигинин тооруктарды уюштурууга лицензия алган «Кыргыз фондулук биржасы» ЖАКтын соода аянтына мамлекеттик баалуу кагаздарды чыгаруу боюнча пилоттук долбоорунун алкагында өткөрүлгөн.

Мамлекеттик казына облигациялары

3.2.2-график. Мамлекеттик казына облигацияларын сунуштоо, сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

2023-жылдын II чейрегинде МКО рыногунда жүгүртүү мөөнөтү 15 жана 20 жылдык баалуу кагаздардан тышкары, бардык мөөнөттөгү баалуу кагаздар сунушталган. Каттышуучулардын жигердүүлүгү орточо бойдон калган. Отчеттук чейректе, негизинен, кыйла узак мөөнөттүү баалуу кагаздар сатылгандыктан, МКОнун орточо алынган кирешелүүлүгү жогорулашын уланткан.

Улуттук банктын соода аянтында бардыгы болуп 7 (кошумча жайгаштырууну кошкондо - 8) жана биржанын соода аянтында 2 жылдык МКОлорду жайгаштыруу боюнча 3 аукцион өткөрүлгөн.

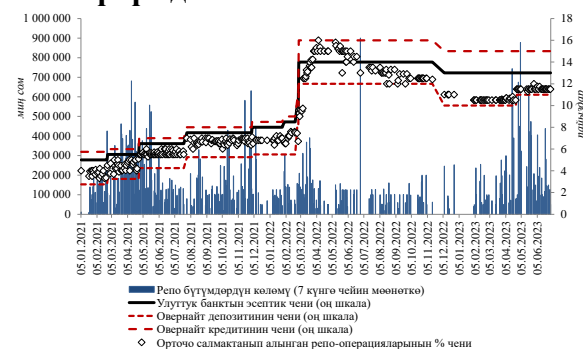
Сатуу түзүмүндө кыйла узак мөөнөттүү кагаздардын (7 жана 10 жылдык МКО) үлүшү басымдуулук кылышына, жана ага жараша, кирешелүүлүктүн (апрелде – 16,17 пайыз, майда – 14,09 пайыз, июнда – 16,22 пайыз) жогорулашына байланыштуу, МКОнун жалпы орточо алынган кирешелүүлүгү өскөн.

Негизинен, узак мөөнөттүү (7 жана 10 жылдык) МКО суроо-талапка ээ болгон жана ал дээрлик толугу менен канааттандырылган. Буга жараша, 7 жана 10 жылдык МКО көбүрөөк сатылган: алар жалпысынан, чейрек ичиндеги жалпы сатуу көлөмүнүн болжол менен 81,8 пайызын түзгөн.

Жүгүртүүдөгү МКО көлөмү өсүү тенденциясын уланткан. Жыл башынан тартып жүгүртүүдөгү МКО көлөмү (2023-жылдын май айынан бери жайгаштырылган 2 жылдык МКОну эске албаганда) 9,0 пайызга өскөн. Ал эми МКОго ээлик кылуучулардын түзүмү дээрлик өзгөргөн эмес: ээлик кылуучулардын жарымынан көбүрөөгүн (51,1 пайыз), мурдагыдай эле, институционалдык инвесторлор, төрттөн бирин – коммерциялык банктар (24,8 пайыз) ээлейт, калган катышуучулар да чогуу алганда жүгүртүүдөгү бардык МКОнун төрттөн бирине ээлик кылат.

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы

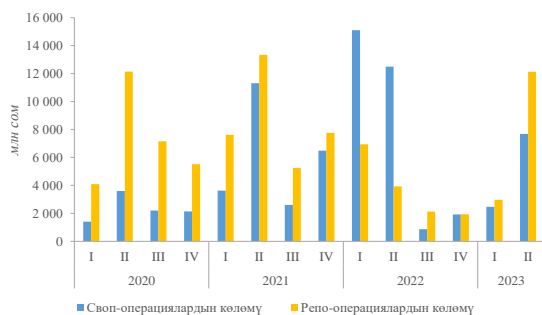

2023-жылдын II чейрегинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногундагы жигердүүлүк жогору деңгээлде болгон, бул банк секторунда үстөк ликвиддүүлүктүн бирдей бөлүштүрүлбөгөндүгүнө байланыштуу болушу мүмкүн. Отчеттук чейректе улуттук жана чет өлкө валютасындагы стандарттуу бүтүмдөр ишке ашырылган эмес, бардык бүтүмдөр репо шарттарында жүргүзүлгөн. 2023-жылдын апрель-июнь айларында бүтүмдөрдүн көлөмү 4,1 эсе өсүп, 12,1 млрд сомду түзгөн. Ошол эле учурда

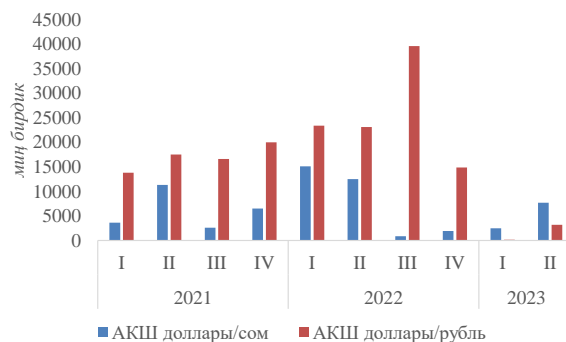
бүтүмдөрдүн айлык орточо көлөмү, 3,5-4,0 млрд сом тегерегинде, болжол менен бирдей деңгээлде болгон, бул 2022-жылдагы айлык орточо маанилерден жогору. Орточо алынган чен 11,3 пайызга көбөйгөн, ал эми 2023-жылдын февраль-март айларында (январда бүтүмдөр ишке ашырылган эмес) орточо чен 10,5 пайызды түзгөн. Карыздардын орточо алынган мөөнөтү апрель, май, июнь айларында 3 күндү түзгөн. Бүтүмдөр ноталарды, МКО жана казыналык милдеттенмелерин күрөөгө коюу менен ишке ашырылган.

2023-жылдын II чейрегинде ресурстарды тартуунун альтернативдүү булагы катары саналган своп-операциялар рыногунда катышуучулардын жигердүү иш алып баруусу белгиленген. АКШ доллары/сом жана АКШ доллары/рубль жубунда бүтүмдөрдүн көлөмү өткөн мезгилге караганда жогору түптөлгөн. Каралып жаткан мезгилде сом жубундагы своп-операцияларынын көлөмү 3 эседен бир аз ашып (I чейректе – 2,5 млрд сом), 7,7 млрд сомду түзгөн. АКШ доллары/рубль жубунда своп-операцияларынын көлөмү да кыйла көбөйүү менен 3,2 млрд рубль (I чейректе – 142,4 млн орус рублин түзгөн.

3.2.4-график. Репо-бүтүмдөр жана своп-операциялар рыногу

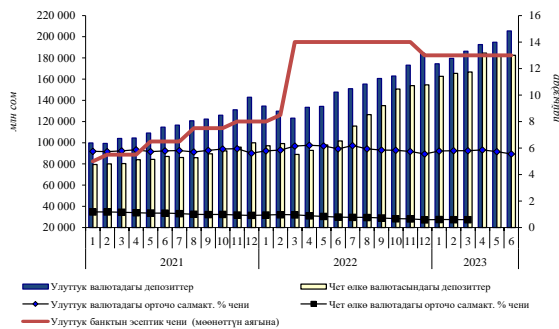

3.2.5-график. АКШ доллары/рубль жана АКШ доллары/сом жуптарында ишке ашырылган своп-операциялар динамикасы

Депозит рыногу

3.2.6-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы

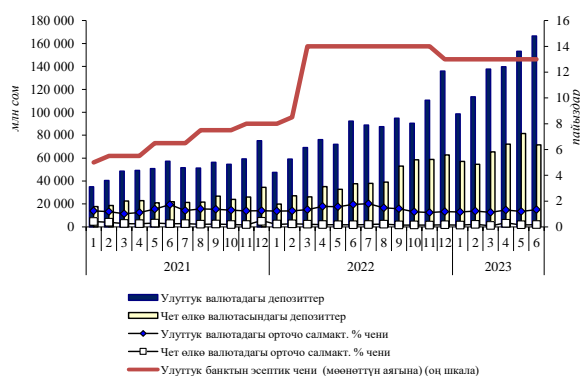

2023-жылдын II чейрегинде депозиттик база өсүшүн уланткан, бул, эң башкысы, чет өлкө валютасындагы депозиттердин жогорулашы менен түшүндүрүлөт. 2023-жылдын июнь айынын акырында улуттук валютадагы депозиттик база жыл башынан 11,4 пайызга көбөйүп, 205,4 млрд сомду түзгөн. Мындай өсүш, негизинен, мөөнөтсүз депозиттердин жогорулашы менен шартталган, алардын сом түрүндөгү депозиттик базадагы үлүшү 63,0 пайыз өлчөмүндө катталган. Талап боюнча

төлөнүүчү депозиттер 2022-жылдын декабрынан тартып 24,1 пайызга, эсептешүү эсептери - 4,0 пайызга, ал эми мөөнөттүү депозиттер - 10,5 пайызга өскөн. Чет өлкө валютасындагы депозиттик база мөөнөтсүз депозиттердин өсүшү эсебинен 18,1 пайызга көбөйгөн, алардын үлүшү чет өлкө валютасындагы депозиттик базанын 82,3 пайызын түзгөн. Эсептешүү эсептери - 18,4 пайызга, талап боюнча төлөнүүчү эсептер - 12,9 пайызга, мөөнөттүү депозиттер - 30,1 пайызга өсүшү белгиленген.

Депозиттердин долларлашуу деңгээли 47,1 пайызга чейин (2022-жылдын декабрынан тартып +1,6 п.п.) көбөйгөн, ал эми эсептик курска корректировкалоо менен долларлашуу деңгээли 2,1 п.п., 46,3 пайызга чейин төмөндөгөн.

3.2.7-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин агымдарынын динамикасы

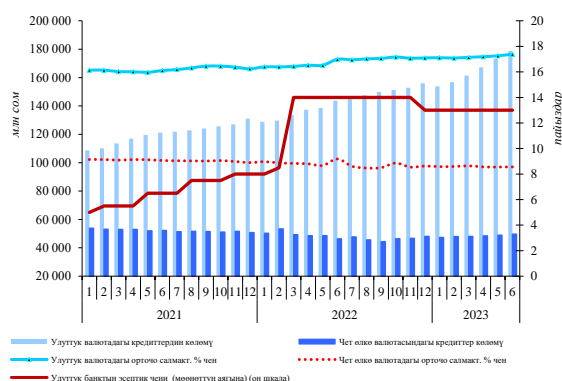

Депозит рыногунда концентрациялануу индекси¹ кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата 0,01 п.п. 2023-жылдын башталышынан тартып 0,10 чейин төмөндөгөн, бул концентрациялануу деңгээлинин орточо экендигин тастыктап турат жана рынокто бирдей үлүштөгү тогуз катышуучу иш алып барып жаткандыгына дал келет.

Кредиттик рынок

Коммерциялык банктардын кредит портфели улуттук валютадагы кредиттердин көбөйүшү эсебинен өскөн.

3.2.8-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын мезгилдин акырына карата динамикасы

Улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча чендер бир аз төмөндөө тенденциясы менен жогору деңгээлде сакталып калган. 2023-жылдын июнь айында улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча пайыздык чен (калдык) 2022-жылдын декабрына салыштырганда 0,2 п.п. төмөндөп, 12,1 пайызды түзгөн. Улуттук валютадагы жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча чендер 1,1 п.п. 10,7 пайызга чейин кыскарган.

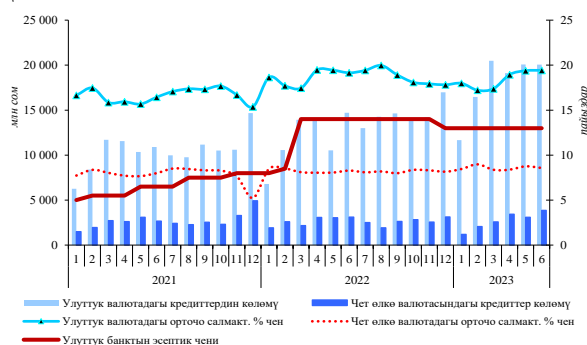
Депозит рыногунда концентрациялануу индекси¹ кароого

2023-жылдын июнь айында улуттук валютадагы кредиттер 2022-жылдын декабрынан тартып 14,6 пайызга 178,7 млрд сомго чейин көбөйгөн. Негизги секторлордон керектөө кредиттери (+27,4 пайыз) жана соода (+15,9 пайыз) мурдагыдай эле өсүш арымын көрсөткөн, ал эми айыл чарбасына берилген кредиттер 12,5 пайызга, ипотекага – 8,9 пайызга өскөн. Чек өлкө валютасындагы кредит портфели, негизинен, соодага берилген кредиттердин 11,6 пайызга өсүшү эсебинен 3,3 пайызга көбөйгөн.

¹ Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт. Концентрациялануу деңгээли Херфиндаль-Хиршмандын индексти эсептөө методикасы боюнча эсептелет жана көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс 0дөн 1ге чейинки маанини кабыл алат. Индексин 0,10дон кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10дон 0,18ге чейин – концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18ден жогору – концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 – үч катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

Кредит портфелинин долларлашуусу

3.2.9-график. Мезгил ичинде коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы

төмөндөө тенденциясын уланткан: 2023-жылдын июнь айында 1,8 п.п., 21,7 пайызга чейин төмөндөгөн. Алмашуу курсуна коррективкалао менен долларлашуу деңгээли 2,1 п.п., 21,4 пайызга чейин төмөндөгөн.

Улуттук валютадагы кредит портфелинин пайыздык чендери учурдагы акча-кредит шарттарын эске алуу менен, мурдагыдай эле, жогору деңгээлде сакталып калган. Улуттук валютадагы кредиттер боюнча чендер 2023-жылдын июнь айында 0,3 п.п. көбөйүү менен 17,4 пайызды түзгөн. Ал эми чет өлкө валютасындагы чендер өткөн

жылдын декабрь айынан тартып бир аз (-0,1 п.п.) төмөндөп, 8,6 пайыз деңгээлинде катталган.

Кредиттөө рыногунун жалпы концентрациялануу көрсөткүчү туруктуу болуп, 0,09 деңгээлинде түптөлгөн, бул концентрациялануунун төмөн деңгээлине дал келет жана рыноктун он эки банктан ортосунда бөлүштүрүлүшүнө эквиваленттүү. Тармактык концентрациялануу көрсөткүчү 0,32 түзгөн, бул кредиттөөнүн негизги үч секторун билдирет.

Кредит портфелинин сапаттык көрсөткүчү 2023-жылдын июнь айынын жыйынтыгы боюнча төмөнкүчө түптөлгөн: кредит портфелинде мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттердин үлүшү жыл башынан 2,8 пайызды түзүү менен 0,1 п.п. көбөйгөн. Пролонгацияланган кредиттердин кредит портфелине карата салыштырма салмагы төмөндөөсүн уланткан, бирок дагы эле жогору деңгээлде сакталууда, көрсөткүчтүн мааниси 2022-жылдын декабрь айынан 2,1 п.п. кыскаруу менен, 2023-жылдын июнь айында 6,8 пайызды түзгөн.

3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы

Отчеттук чейректе байкалган резервдеги акчанын (жылдык мааниде) жалпы өсүш (+22,5 пайыз) тенденциясы сакталып калган. Акча базасы, негизинен, монетардык сектордун операцияларынан улам көбөйгөн.

Отчеттук чейректе акча базасы 4,9 пайызга (+10,6 млрд сом) көбөйүп, 224,8 млрд сом деңгээлинде катталган (2022-жылдын II чейрегинде бул көрсөткүч 18,9 пайызга же 29,2 млрд сомго өскөн). Акча базасынын өсүшүнө салым, негизинен, Улуттук банктан операцияларынын (22,1 млрд сом) эсебинен камсыз болгон. Мында бүтүндөй отчеттук чейрек ичинде мамлекеттик бюджеттин киреше бөлүгүнүн анын чыгаша бөлүгүнөн ашуусу ооздуктоочу мүнөздө болуп, акча базасынын өсүшүнө 11,5 млрд сом көлөмүндө терс салымын кошкон.

2023-жылдын II чейрегинин акырына карата акча базасынын 86,9 пайыз өлчөмүндөгү негизги үлүшүн, мурдагыдай эле жүгүртүүдөгү акча түзөт, ал эми калган 13,1 пайыз бөлүгү башка депозиттик корпорациялардын резервине туура келет.

Акча топтомдору

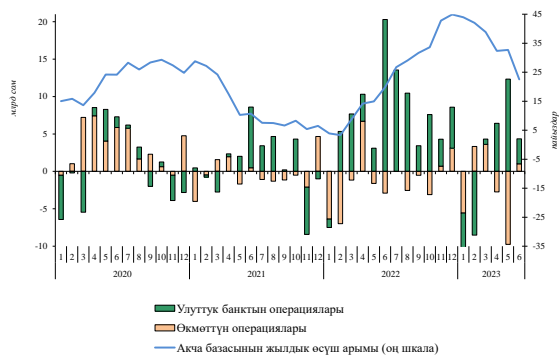
2023-жылдын II чейрегинде акча топтомдорунун жылдык өсүш арымы басандашын улантып, бирок алгылыктуу зонада болгон. Акча топтомдорунун бул динамикасы бардык компоненттердин таасири менен шартталган.

Акча топтомдорунун отчеттук чейрек ичиндеги жогорулоо динамикасы, эң башкысы, банктардан тышкары акчанын (M0) 10,2 млрд сомго (2023-жылдын I чейрегине салыштырганда +6,2 пайыз), 174,4 млрд сомго чейин (өсүш жылдык мааниде 16,0 пайызды түзгөн) өсүшүнө байланыштуу болгон. M1 («тар» мааниде колдонулуучу)

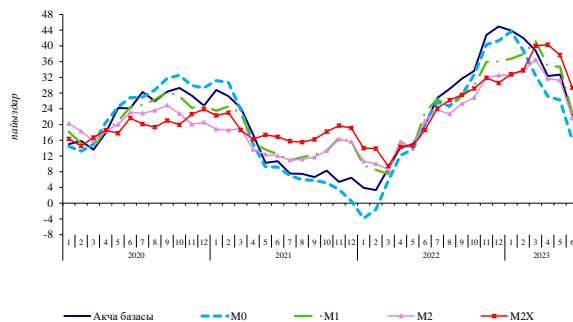
акча топтому 19,3 млрд сомго (+7,6 пайыз) көбөйүп, 273,5 млрд сомду түзгөн (өсүш жылдык мааниде 22,7 пайызды түзгөн). Кеңири мааниде колдонулуучу акча топтому (M2) 20,3 млрд сомго (өсүш жылдык мааниде 21,6 пайызды түзгөн) көбөйүү менен 336,6 млрд сом өлчөмүндө катталган жана чет өлкө валютасындагы депозиттер камтылган M2X акча топтому 34,6 млрд сомго өсүп, мезгилдин акырына карата 465,9 млрд сомду түзгөн.

Депозиттик базанын жалпы көлөмү жылдык мааниде 38,9 пайызга көбөйүп, 291,5 млрд сомду түзгөн. Мында 2023-жыл башынан тартып чет өлкө валютасындагы депозиттер улуттук валютадагы депозиттердин тиешелүү көрсөткүчүнөн 10 эседен көбүрөөккө өскөндүгүн белгилеп кетүү зарыл.

3.3.1-график. Мамлекеттик башкаруу органдарынын жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы (жылдык мааниде) (жылдык мааниде)

4-глава. Инфляция динамикасы

2023-жылдын II чейрегинде Кыргызстанда азык-түлүк товарларына баалардын өсүш арымынын төмөндөшүнөн улам, жылдык мааниде КБИ көрсөткүчүнүн өсүш арымынын басандашы байкалган, ошол эле учурда тышкы экономикалык шарттарда белгисиздик жагдайы жана геосаясий тобокелдиктер сакталып калган, бул мурдагыдай эле инфляцияны жогорулатуучу тобокелдик болуп эсептелет.

4.1. Керектөө баа индекси

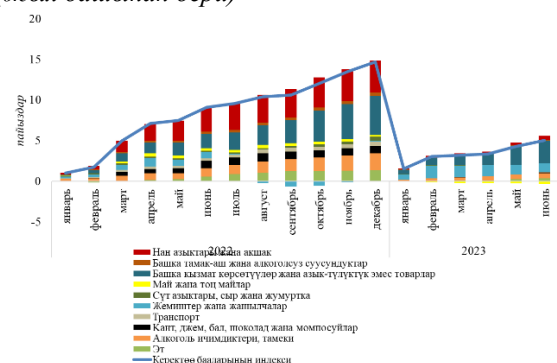
4.1.1-график. КБИ түзүмүнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

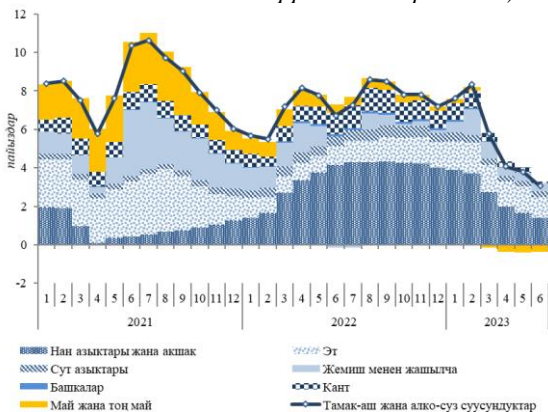
4.1.2-график. КБИ салымынын динамикасы

(жыл башынан бери)

4.1.3-график. Азык-түлүккө баа динамикасынын жылдык КБИге салымы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

инфляциясына бир аз төмөндөтүүчү таасирин тийгизген.

2023-жылдын II чейрегинде өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата баалардын өсүшү 2023-жылдын I чейрегиндеги 14,7 пайыздан 10,8 пайызга чейин басандаган.

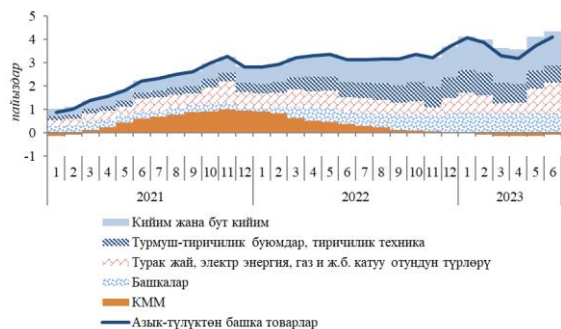
2023-жылдын июнунда инфляция жылдык мааниде 10,5 пайызды түзгөн. Инфляциянын түптөлүшүнө, негизинен, азык-түлүктөн башка товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр таасирин тийгизген.

Отчеттук чейректе азык-түлүк товарларынын КБИге салымы өтүп жаткан жылдын I чейрегиндеги 7,2 пайыздык пункттан 3,6 пунктка чейин төмөндөгөн. Тамак-аш продуктуларына жана алкогольсуз ичимдиктерге баалар өткөн жылдын жогору базасына жана дүйнөлүк азык-түлүк рынокторундагы баалардын төмөндөшүнө байланыштуу, жылдык мааниде 2023-жылдын январь айындагы 16,8 пайыздан июнь айында 6,7 пайызга чейин төмөндөгөн. Азык-түлүк товарларынын тобунан негизинен, нан азыктары, эт, сүт азыктары, мөмө жана жашылча жемиштери КБИге жогорулатуучу салымын кошкон.

Ал эми азык-түлүктөн башка товарлардын КБИге салымы жылдык мааниде 4,1 п.п. өлчөмүндө жогору деңгээлде сакталып калган. 2023-жылдын июнь айында азык-түлүктөн башка товарларга баалар 14,1 пайызга өскөн. Дүйнөдөгү геосаясий курч абал жана 2023-жылдын башталышындагы алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгүнүн таасири азык-түлүктөн башка товарлар боюнча инфляцияга түрткү болгон. Бензиндин баасынын арзандашы азык-түлүктөн башка товарлардын

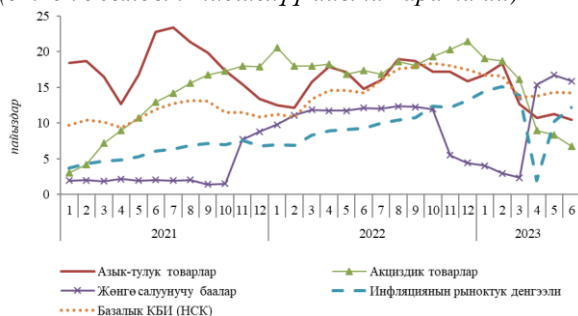
4.1.4-график. Азык-түлүктөн башка товарларга баа динамикасынын жылдык КБИге салымы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.1.5-график. Товарлар топтору боюнча КБИ динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

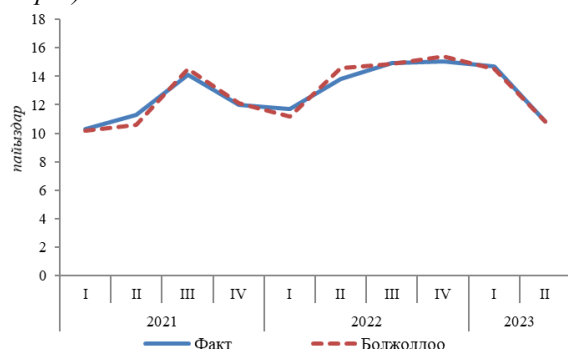

комитетинин методикасы боюнча эсептелген базалык инфляция 11,8 пайызды түзгөн. 2023-жылдын июнь айында рыноктук инфляциянын көрсөткүчү жылдык мааниде 14,2 пайызды түзүү менен өсүшүн уланткан. Рыноктук инфляциянын жогору деңгээли керектөө суроо-талабынын күчөшүнүн, монетардык факторлордун жана АКШ долларынын курсунун бара-бара жогорулашынын таасирин билдирет.

4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу

4.2.1-график. Керектөө баа индексинин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Инфляциялык күтүүлөр

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин сурамжылоосунун маалыматы боюнча, калктын инфляциялык күтүүлөрү 2023-жылдын II чейрегинде жогору бойдон сакталып калган. Күтүлүүчү жана айкын инфляциянын ортосунда келип чыккан оң ажырым калк арасында баалардын жогорулоосун күтүүнүн туруктуу

2023-жылдын июнь айында кийим-кечеге жана бут кийимге (+13,8 пайыз), үй-тиричилик буюмдарына жана тиричилик техникасына (+18,9 пайыз), электр энергиясына, газ жана отундун башка түрлөрүнө (+13,3 пайыз) жана башка товарларга баанын жогорулашы азык-түлүктөн башка товарларга баалардын өсүшүнө көбүрөөк таасирин тийгизген. Каралып жаткан чейректе КММ наркы 7,0 пайызга төмөндөгөн.

Акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө баанын өсүшү 2023-жылдын II чейрегинде 11,2 пайызды (2023-жылдын I чейрегинде – 9,0 пайыз) түзгөн. Бул, негизинен, «ар кандай товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр», «тойканалар мейманканалар», «билим берүү» жана «эс алуу, көңүл ачуу жана маданият» топторундагы кызмат көрсөтүүлөргө баанын жогорулашы менен шартталган.

2023-жылдын II чейрегинде 2022-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда, Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика

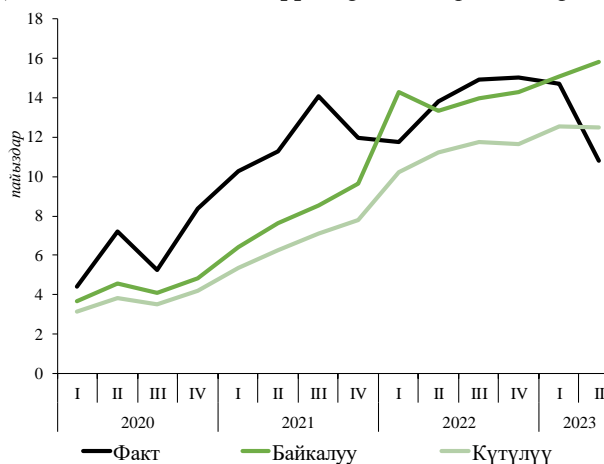
2023-жылдын II чейрегинде инфляциянын иш жүзүндөгү деңгээли, бүтүндөй алганда, Улуттук банктын болжолдоолоруна дал келген.

2023-жылдын II чейрегинде КБИ Улуттук банк болжолдогондой эле, 2022-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 10,8 пайызга өскөн.

тенденциясы жөнүндө билдирет (4.2.2-график). Ишканалардын баа боюнча күтүүлөрү төмөндөп жаткандыгына карабастан, алар айкын инфляцияга салыштырмалуу дагы эле жогору жана 5-7 пайыз максаттуу көрсөткүчтөн кыйла жогору бойдон калууда (4.2.3-график).

4.2.2-график. Инфляциянын айкын мааниси, үй чарбаларынын байкоого алынуучу жана күтүлүп жаткан инфляциясы

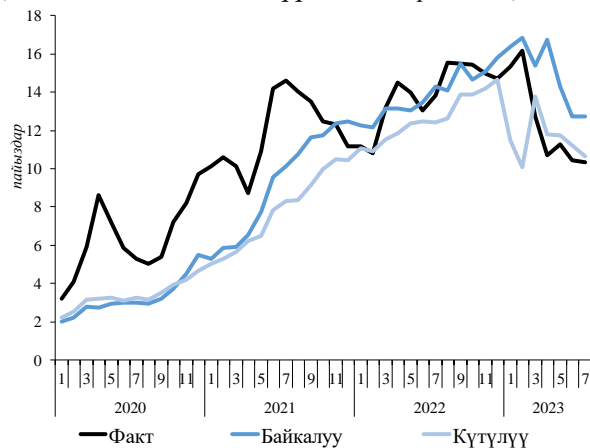
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2023-жылдын II чейрегинде калктын инфляциялык күтүүлөрү айкын инфляцияга салыштырмалуу жогору түптөлгөн. Баалардын өсүшүнүн тездешин күткөн респонденттердин үлүшү дагы эле жогору жана 2023-жылдын I чейрегиндеги деңгээлде калууда. 2023-жылдын II чейрегинде инфляциялык күтүүлөрдүн салыштырмалуу жогорку мааниде болушун I чейректе айкын инфляция көрсөткүчүнүн жогорку деңгээлде болушу, электр энергиясына, сууга, жылуулукка тарифтердин жогорулашы жана коомдук транспорттун тарифтеринин көтөрүлүшүн активдүү талкуулоолор түшүндүрөт.

4.2.3-график. Инфляциянын айкын мааниси, ишканалардын байкоого алынуучу жана күтүлүп жаткан инфляциясы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

Ишканалардын инфляциялык күтүүлөрү төмөндөөнү көрсөтүүдө жана 2023-жылдын март айынан тартып, ошондой эле июль айында жылдык мааниде 10,6 пайызды түзгөн. Бирок алар 5-7 пайыз орто мөөнөттүү сандык көрсөткүчтөн жогору бойдон калууда. Инфляциялык жагдай мамлекеттик органдардын жаңы тарифтерди кабыл алуусуна, ошондой эле валюта рыногунда түптөлгөн белгисиздик жагдайына жараша түптөлгөндүктөн, жакынкы арада күтүүлөрдүн төмөндөөсүн болжолдоонун зарылчылыгы жок.

Инфляциялык күтүүлөрдүн кыйла жай мааниде узак мөөнөткө сакталышы экономикалык агенттердин аракетин өзгөртүшү мүмкүн. Мындай кырдаал түзүлсө, Улуттук банк тарабынан инфляциянын орто мөөнөттүү көрсөткүчүнө жетишүүсү оорлошот.

5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор

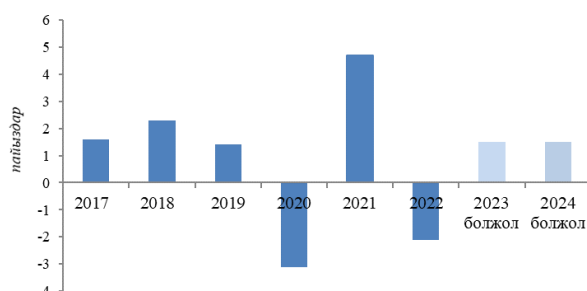
5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россиянын реалдуу

ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: ЭВФ, «Блумберг» МА, Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, Россия Банки

Россия Банкынын баа берүүсү боюнча россия экономикасынын калыбына келүү фазасы жалпысынан аяктоодо.

Россия Банкынын болжолдоосу боюнча I чейректеги айкын маалыматтарды жана II чейректеги алдын ала маалыматтарды эске алганда экономикалык өсүш 2023-жылы 1,5-2,5 пайызды түзөт. 2023-жылдын жыйынтыгы боюнча экономиканын өсүшүнүн калыбына келүү фазасы аяктайт жана 2024-2025-жылдарда өсүш арым орточо болот. 2023-жылы экономикалык жигердүүлүктүн өсүшү негизинен, ички

сууро-талап менен камсыз болот.

ЭВФ ИДӨ боюнча болжолдоону (2023-жылдын башталышынан тарта 3 жолу отчеттук жылы 0,8 пайыздан 1,5 пайызга чейин жана 2024-жылы 1,3 пайызга чейин жогорулаткан. ЭВФтин эксперттери биринчи жарым жылдыкта көрсөткүчтөрдүн жогору болушун болжолдоонун жакшыруусунун негизги себеби катары аташат, ал соода, кызмат көрсөтүү жана өнөр жай секторлорунда жагдайдын турукташуусу менен шартталган.

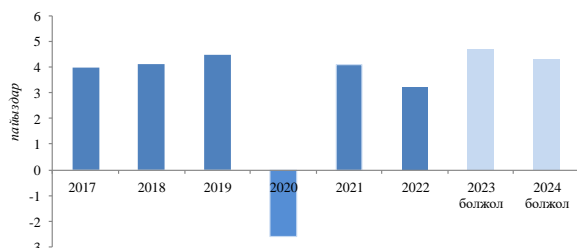
Калктын инфляциялык күтүүлөрү өскөн, аны негизинен рублдин нарксызданышы жана сууро-талаптын көбөйүшү шарттаган, бул сунуштун көбөйүү мүмкүнчүлүгүн жогорулатышы ыктымал. Ошону менен бирге эле инфляциялык басымдын өсүшүнө эмгек ресурстарынын тартыштыгы алып келиши мүмкүн. Бул факторлорду эске алуу менен Россия Банки инфляция деңгээли боюнча болжолдоону 0,5 п.п., 5,0-6,5 пайызга чейин жогорулаткан.

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу

ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» МА, эл аралык финансы институттары

кошумча чараларын ишке ашыруусу менен шартталган. Экономиканын өсүшүн күчөтүүчү негизги фактор болуп, Тенгиз мунай өндүрүү компаниясында жаңы кубаттуулуктардын ишке кириши саналган, бул мунай өндүрүүнүн жылына 12 млн тоннага көбөйүшүнө өбөлгө түзөт.

Казакстанда экономиканын өсүш арымынын орточо жогорулоосу күтүлүүдө.

Евразия өнүктүрүү банкынын болжолдоосу боюнча Казакстандын экономикалык өнүгүүсү 2023-жылы 4,3 пайызды жана 2024-жылы 4,4 пайызды түзөт. Буга чейинки болжолдоого салыштырганда өтүп жаткан жылдагы баа берүү 0,1 п.п. жогорулаган, бул өкмөттүн тышкы терс таасирлерди жеңилдетүүгө багытталган

Казакстандын Улуттук экономика министрлигинин базалык сценарийине ылайык ИДӨ ички суро-талаптын өсүш тенденциясынын сакталып турушунан улам 2023-жылы 4,2 -5,2 пайызга өсөт, бул экономиканын өсүшүнө негизги салым кошот.

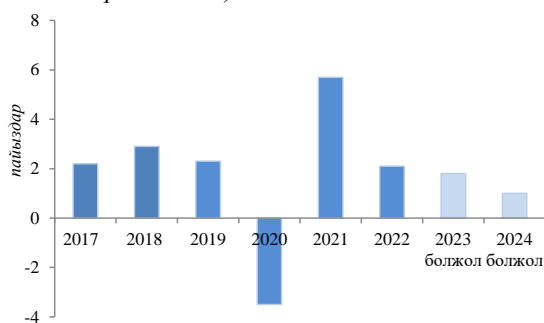
Болжолдоолор боюнча Казакстанда инфляция максаттуу көрсөткүчкө 2025-жылы гана жете алат. Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын болжолдоосуна ылайык инфляция деңгээли 5,0 пайыз максаттуу диапазондон жогору бойдон калат жана жөнгө салынуучу кызмат көрсөтүүлөргө тарифтер боюнча чектүү баалардын пландаштырылган көбөйүүсүнөн, бензиндин кымбатташынын баалардын жалпы деңгээлине кошумча таасиринен, ошондой эле кыйла жогорку фискалдык импульстан улам 2023-жылы 11,0-14,0 пайызды түзөт. 2024-жылы инфляция 9,0-11,0 пайызга чейин жана 2025-жылы 5,5-7,5 пайызга чейин төмөндөөсү күтүлүүдө. Буга товардык-логистикалык маршруттарда иштин нормалдашуусу менен бирге берүүлөрдө келип чыккан үзгүлтүккө байланыштуу таасирлердин басандашы сыяктуу эле, инфляциялык күтүүлөрдүн турукташуусу да өбөлгө түзгөн.

АКШ

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу

ИДӨсүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» МА, эл аралык финансылык институттары

АКШда 2023-жылга экономикалык өсүш боюнча күтүүлөр биринчи жарым жылдыкта түптөлгөн ИДӨнүн айкын маанисин жана жылдын акырына чейин күтүлүп жаткан алгылыктуу өсүш арымды эске алганда бир аз жогорулаган. Ошол эле учурда, 2024-жылы ИДӨнүн өсүш арымынын басандоосу болжолдонууда, бул акча-кредиттик жана финансылык шарттардын катаалдашуусуна жооп катары, ошондой эле пандемия учурунда топтолгон каражаттардын азайышынан улам жеке керектөөнүн

жана инвестициялардын өсүш арымынын басандоо ыктымалдуулугу менен шартталган.

АКШ карызынын чектүү деңгээли боюнча каршы пикирлерди жөнгө салуу жана өтүп жылы АКШнын банк секторундагы толкундоолорду чектөө боюнча расмий органдардын чечкиндүү аракеттери финансы секторунда таасирлерден улам келип чыккан түздөн-түз тобокелдиктерди төмөндөткөн. Бул өнүгүү келечеги үчүн алгылыксыз тобокелдиктерди жеңилдеткен.

АКШнын Федералдык резерв системасы 2023-жылы ИДӨнүн өсүшүн 1,0 пайыз, 2024-жылы – 1,1 пайыз жана 2025-жылы – 1,8 пайыз деңгээлде болжолдоодо. ЭВФ АКШ ИДӨсү боюнча болжолдоону 2023-жылы 0,2 п.п., 1,8 пайызга чейин жогорулатса, 2024-жылга 0,1 п.п., 1,0 пайызга чейин төмөндөткөн. Экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү уюму АКШнын 2023-жылга экономикалык өсүш боюнча болжолдоосун 0,1 п.п., 1,6 пайызга чейин, 2024-жыл үчүн – 0,1 п.п., 1,0 пайызга чейин жакшырткан.

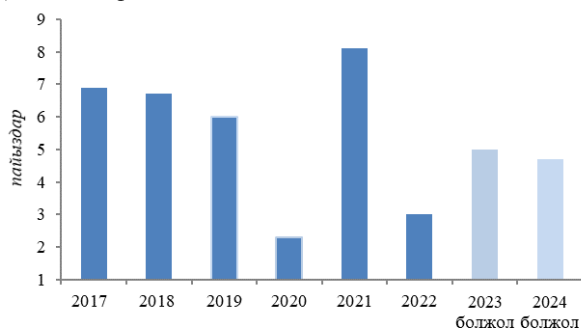
Жылдык инфляция 2022-жылы көрсөткүч 9,0 пайызга арткандан кийин АКШнын Федералдык резерв системасынын максатына акырындап жакындоодо. Жалпы инфляциянын басандоосуна карабастан, базалык инфляция жогору бойдон (2023-жылдын июнунда 4,8 пайыз) калууда, бул АКШнын Федералдык резерв системасы тарабынан пайыздык чендерди андан ары жогорулатуу талап кылынышы ыктымал экендигин болжолдоого өбөлгө түзөт. АКШнын Федералдык резерв системасы 2023-

жылга PCE inflation¹ боюнча медиандык болжолдоолорун 3,3 пайыздан 3,2 пайызга чейин бир аз төмөндөткөн, ал эми 2024-2025-жылдарга тиешелүүлүгүнө жараша 2,5 жана 2,1 пайыз деңгээлинде сактап турган. Федералдык резерв системанын жаңыртылган медиандык болжолдоолоруна ылайык 2023-жылдын акырына карата негизги чен 5,6 пайызды, 2024-жылдын акырына карата – 4,6 пайызды жана 2025-жылдын акырына карата – 3,4 пайызды түзөт.

Кытай

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» МА

Кытай экономикасынын күткөндөгүдөн кыйла төмөн индикаторлоруна таянуу менен эксперттер өлкөнүн экономикалык өнүгүү келечегин төмөндөө жагында карап чыгышты.

Bloomberg аналитиктери КЭР ИДӨсүнүн өсүшү 2023-жылы 5,2 пайызды (өткөн чейректе 5,5 пайызга өсүш болжолдонгон), 2024-жылы – 4,7 пайызды (5,0 пайыз) түзөт деп күтүшүүдө.

Жыл башынан бери инфляциянын бир кыйла басаңдашын эске алып, отчеттук жылдын жыйынтыгы боюнча ал 0,5 пайызды түзөөрү жана кийинки жылдарда 2,0 пайызга чейин жогорулай тургандыгы болжолдонууда.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

Улуттук банк монетардык саясатты иштеп чыгууда орто мөөнөттүү келечекте экономикалык процесстерди өнүктүрүүнүн ар кыл сценарийлеринин модель түзүүнүн жыйынтыктарына таянат. Болжолдоо дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин жана институттарынын эксперттик баа берүүлөрүнө жана болжолдоолоруна таянуу менен, учурдагы мезгилдин таасирлерин жана өбөлгөлөрүн болушунча эсепке алуу менен түзүлөт.

2023-жылдын II чейрегинде тышкы шарттарды жана ички конъюнктураны өнүктүрүү жөнүндө божомолдор негизинен Улуттук банк Башкармасынын 2023-жылдын май айындагы отурумунда бекитилген базалык сценарийге ылайык келет.

Ошентип, кароого алынып жаткан мезгил ичинде учурдагы монетардык шарттарды улантуу жана демилгелөөчү бюджет-салык саясатын жүргүзүү, чогуу алгандагы суроо-талапка жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жигердүүлүккө тиешелүү таасирин тийгизүүсүн уланткан. Байкоого алынган ички өндүрүштүн динамикасы соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын өсүш арымынан күч алган, бул ошондой эле керектөө кредиттеринин динамикасынын жогорулашы менен аныкталган.

Отчеттук жылдын II чейрегинде геосаясий тобокелдиктердин жана эл аралык банк секторундагы белгисиздиктин алкагында дүйнөлүк мунай котировкаларынын өзгөрүлмөлүүлүгү байкалган. Көбүнчө, мунайга болжолдоолор дүйнөлүк экономиканын суроо-талабынын кыскарышынан жана өсүш арымынын басаңдашынан улам төмөндөгөн. Бирок мунай өндүрүүнүн мындан ары да төмөндөшү келечекте баалардын өзгөрүлмөлүүлүгүнө алып келиши мүмкүн.

¹ Жеке керектөөгө чыгаша бааларынын индекси (PCE inflation) АКШда инфляция көрсөткүчтөрүнүн бири болуп саналат, ал бүтүндөй экономика масштабында керектөөчүлөр тарабынан товарларга жана кызматтарга баанын өзгөрүшүнө көз салып турат. Керектөө бааларынын бардык инфляциялык көрсөткүчтөрүнүн ичинен PCE товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн эң кеңири топтомун камтыйт.

Эл аралык азык-түлүк рынокторунда негизги айыл чарба өсүмдүктөрү боюнча алгылыктуу баа жагдайы белгиленген, бул өтүп жаткан жылы азык-түлүккө бааны төмөндөө жагына коррективкалао жөнүндө күтүүлөрдү сактап калууга белги болуп саналат.

Жогору деңгээлде сакталып турган тышкы жана ички инфляциялык жагдай, ошондой эле экономика агенттеринин кыйла туруктуу жогорку инфляциялык күтүүлөрү республикада инфляциянын түптөлүшүн шарттайт.

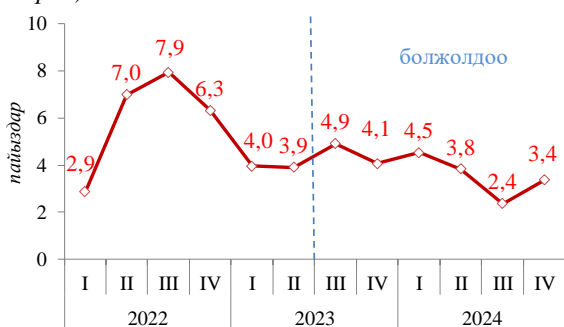
Орто мөөнөттөгү болжолдоонун базалык сценарийинде геосаясий чыңалуу, товардык-чийки зат рынокторунда дүйнөлүк туруктуу баа динамикасы, сакталган жогорку инфляциялык күтүүлөр, демилгелөөчү бюджет-салык саясаты эске алынган.

Соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикаларынын байкоого алынган өнүгүү тенденцияларын эске алганда, ошондой эле орто мөөнөттүү келечекте дүйнөлүк чийки зат рынокторунда баалардын динамикасына, Кыргыз Республикасынын 2023-2024-жылдары өнүктүрүүнүн макроэкономикалык негизги көрсөткүчтөрүнүн кийинкидей болжолдоосу иштелип чыккан.

Кыргызстан экономикасынын реалдуу сектору 2023-жылы ортодон жогору деңгээлдеги өсүштү көрсөтөт.

5.2.1-график. Реалдуу ички дүң өнүмдү болжолдоо.

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

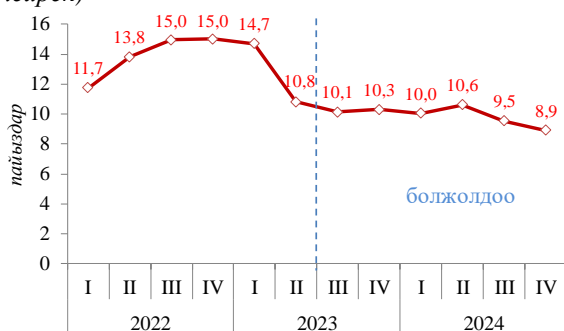

2023-жылдын жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн реалдуу өсүшү болжол менен 4,0 пайызды, «Кумтөр» кен казып алуу ишканасын эске албаганда, 5,0 пайыздын тегерегин түзөт. «Кумтөр» кен казып алуу ишканаларында өндүрүш көлөмү өткөн чейректеги коюлган болжолдоолордон төмөн деңгээлде күтүлүүдө. Секторлор боюнча экономикалык өсүш учурдагы болжолдоодо айыл чарба сектору (мал чарбачылыгынын эсебинен), кызмат көрсөтүү жана курулуш сектору менен колдоого алынган.

2024-жылы ИДӨнүн реалдуу өсүш арымы болжол менен 3,5 пайызды, «Кумтөрдү» эске албаганда, 3,5 пайыздын тегерегин түзөт.

5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2024-жылы ИДӨнүн реалдуу өсүш арымы болжол менен 3,5 пайызды, «Кумтөрдү» эске албаганда, 3,5 пайыздын тегерегин түзөт. Кыска мөөнөттүү мезгилде дүйнөлүк азык-түлүк руногунда баалардын төмөндөөсүнүн күтүлүп жаткандыгына карабастан, 2023-жыл ичинде инфляциянын азык-түлүк бөлүгү Кыргыз Республикасында баанын өсүшүнө олуттуу таасирин тийгизет. Бул, эң оболу алгылыксыз аба ырайы шарттарына байланыштуу болгон, натыйжада айыл чарба секторунда өткөн жылдагыга салыштырганда сугат суусунун тартыштыгы жагында көйгөй жаралган.

Азык-түлүктөн башка инфляция боюнча болжолдоо орточо жогорку мааниде (2023-жылы орточо 12,0 пайызга жакын) сакталып туруу менен 2024-жылдын акырына карата акырындап төмөндөөдө.

Учурдагы болжолдоодо административдик баалардын салымы электр энергиясына (2023-жылдын майында), жылуулук энергиясына жана ысык сууга (2023-жылдын июнунда) тарифтердин мурдагы болжолдоолор боюнча күтүүлөргө салыштырганда көбүрөөк жогорулагандыгына байланыштуу өскөн.

2023-жылдын акырына карата инфляция боюнча болжолдоо Акча-кредит саясаты жөнүндө мурдагы отчетко салыштырганда анчалык деле өзгөргөн эмес. 2022-жыл ичинде өсүш арымынын жогору болушунан улам жогорку базага карабастан, инфляция деңгээли (2023-жылдын декабры 2022-жылдын декабрына карата) 10-12 пайыз диапазонунда болжолдонууда, бул инфляциялык күтүүлөр боюнча жогорку көрсөткүчтөрдүн сакталып турушу жана 2023-жылдын башталышынан тартып сомдун алмашуу курсунун АКШ долларына карата нарксызданышы менен шартталган.

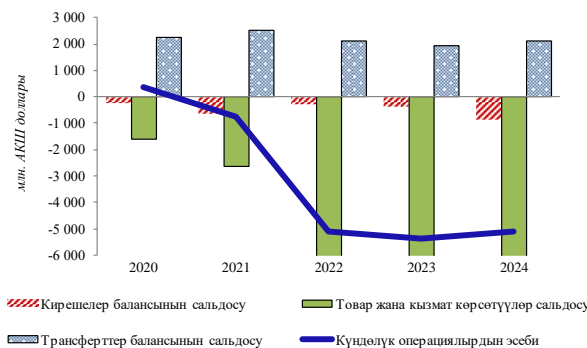
Улуттук банк тарабынан жүргүзүлгөн акча-кредит саясатын эске алуу менен жана базалык сценарийдин болжолдоолоруна ылайык жылдык инфляция 2025-жылдын башына карата 5-7 пайыз максаттуу көрсөткүчүнө жетет.

2023-2024-жылдарга карата төлөм тендемин болжолдоо¹.

2023-жылга өлкөнүн төлөм тендеми көрсөткүчтөрүн болжолдоо айкын мезгилде алынган маалыматтарды жана Кыргызстандын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн такталган баштапкы өнүгүү шарттарын эске алуу менен корректировкаланган. Айкын мезгилде алынган маалыматтар тышкы сооданын өзгөртүлгөн шарттарын көрсөтүүсүн улантууда. Кыргыз Республикасынын, ошондой эле соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өсүшү боюнча баа берүүлөр жакшыруу жагына кайра каралган, бирок тышкы сектор жогорку деңгээлдеги белгисиздик менен мүнөздөлүүсүн улантууда.

2023-жылдын жыйынтыгы боюнча товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн терс балансы күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгынын ИДӨгө карата 46,9 пайыз деңгээлинде түптөлүшү үчүн негиз болушу күтүлүүдө.

5.2.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар (млн АКШ доллары)

Айкын мезгилде катталган маалыматтар тышкы соода боюнча күтүүлөрдү корректировкалаган. Мындан тышкары, экспорт жана импорт көрсөткүчтөрүнө азык-түлүккө жана энергия ресурстарына дүйнөлүк баалардын конъюнктурасы, ошондой эле Кыргыз Республикасынын алтын экспортун калыбына кайра келтириши олуттуу таасирин тийгизүүдө. Соода шарттарынын сактылып турушунан улам соода тартыштыгынын жогоруденгээлде сакталышы күтүлүүдө.

2023-жылдын жыйынтыгы боюнча болжолдуу күтүүлөргө ылайык экспорт 2022-жылдагы деңгээлден 56,3 пайызга жогору түптөлөт.

Экспортко мурдагыдай эле керектөө товарларын берүүлөр, ошондой эле аралык товарларды берүүлөрүнүн калыбына келиши кыйла колдоо көрсөтөт.

Импорттук берүүлөр, күтүлгөндөй эле жогору деңгээлде сакталат (импорт 2022-жылга салыштырмалуу 14,6 пайызга көбөйүшү болжолдонууда). Импорттун түзүмүндө керектөө багытындагы товарлар жана аралык товарлар басымдуу көлөмдү ээлейт. Энергия продукцияларын берүүлөр боюнча күтүүлөр физикалык көлөмүнүн төмөндөөсү сыяктуу эле, энергия продукцияларына дүйнөлүк баанын төмөндөшүнүн эсебинен да буга чейинки жылдан төмөн деңгээлде түптөлөт.

Каралып жаткан мезгилде алынган негизделген маалыматтар күндөлүк трансферттердин таза агылып кириши боюнча болжолдоолорду актуалдаштыруу

¹ Болжолдоо Улуттук банктын айкын мезгилде колдонулган кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен түзүлгөн.

үчүн негиз болду. Жаңыртылган болжолдоого ылайык, жеке трансферттердин таза агылып киришинин төмөндөөсү 6,1 пайызды түзөт. Расмий трансферттердин агылып кириши өткөн жылдын деңгээлине салыштырмалуу олуттуу төмөндөшү күтүлүүдө. «Кызмат көрсөтүүлөр» статьясы боюнча сальдо болжолдонгон товар жүгүртүүгө байланыштуу алынган транспорт кызмат көрсөтүүлөрүнүн жогорку көлөмүнүн сакталып турушу жана «кыдыруулар» статьясы боюнча келип түшүүлөрдүн төмөндөөсүнүн таасири астында терс түптөлөт.

Күндөлүк эсептин күтүлүп жаткан тартыштыгы финансылык эсеп жана капитал менен операциялар эсеби тарабынан олуттуу көлөмдө каржылоону талап кылат. Финансылык капиталдын негизги агылып кирүү булагы катары тике жана башка чет өлкөлүк инвестициялар саналат. Мамлекеттик жана жеке сектордун мурда алынган кредиттерди тейлөө көлөмү олуттуу деңгээлде сакталат.

2023-жылы экономиканын тышкы секторунун өнүгүшү боюнча болжолдоонун кайра каралышы 2024-жылга карата төлөм тендемнинин андан аркы динамикасы боюнча күтүүлөрдү аныктаган.

Күтүүлөр боюнча 2024-жылы күндөлүк эсеп сальдосу соода балансынын тартыштыгынын салыштырмалуу төмөндөөсү, ошондой эле жеке трансферттердин агылып кириши боюнча алгылыктуу динамика менен коштолгон бир катар факторлордун таасиринен улам ИДӨгө карата 39,3 пайыз деңгээлинде түптөлөт. Баа берүүлөргө ылайык экспорттун күтүлүп жаткан өсүшү жана импорттун орточо төмөндөөсү соода балансынын терс сальдосунун 2023-жылга салыштырмалуу 9,8 пайызга кыскарышын алдын ала аныктайт. Күндөлүк трансферттердин келип түшүү көлөмү акча которуулардын келип түшүүлөрүнүн 11,3 пайызга өсүшүнүн натыйжасында 11,1 пайызга көбөйөт.

2024-жылы капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча чет өлкө капиталынын жетишсиз агылып кирүү тобокелдиги сакталат, бул Улуттук банктын эл аралык камдарынын эсебинен кошумча каржылоону талап кылышы мүмкүн. Капиталдын келип түшүүсүнүн басымдуу бөлүгүн тике чет өлкө инвестициялары жана жеке секторго башка инвестициялар камсыз кылышы күтүлүүдө. Мамлекеттик жана жеке сектордун карызга алынган тышкы капитал боюнча милдеттенмелери көбөйөт жана буга чейин алынган ссудаларды жана карыздарды тейлөөнүн өсүү тенденциясы олуттуу деңгээлде сакталат.

Кыргыз Республикасынын 2023-2024-жылдар үчүн төлөм тендеми боюнча иштелип чыккан болжолдоодо төмөнкүдөй тобокелдиктер сакталууда:

- жогорку деңгээлдеги геосаясий белгисиздик;
- мунай, алтын жана азык-түлүк боюнча дүйнөлүк баалардын волатилдүүлүгү;
- соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө алмашуу курсунун волатилдүүлүгү;
- мамлекеттик жана жеке сектордун карыздык милдеттенмесинин көбөйүшү.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

	Өлчө бирдиги	2020				2021				2022				2023	
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.
1. Сууроо-галаң жана сунуш¹															
<i>(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүш арымы)</i>															
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	128 187,0	133 001,6	181 575,6	196 924,4	137 662,6	172 402,9	224 058,7	248 730,1	160 365,4	215 084,8	280 052,3	315 532,4	198 927,2	254 442,3
ИДӨ	%	1,9	-10,7	-6,8	-10,3	-4,8	6,3	3,8	13,3	2,9	7,0	7,9	6,3	4,0	3,9
Кумгөрдү эске албаганда, ИДӨ	%	1,1	-12,8	-7,2	-8,9	-0,6	11,1	4,6	7,9	2,2	3,7	6,0	7,3	3,3	6,6
Ички керектөө	%	5,0	-19,0	-2,5	-8,3	8,4	10,7	6,5	38	-0,9	1,3	4,9	4,1	-0,3	
Инвестициялар	%	-40,0	-47,2	-30,1	-10,8	-9,7	52,1	42,3	11	314,7	71,2	25,3	31,5	-21,9	
Таза экспорт	%	-27,1	-67,2	-27,4	14,1	31,5	164,2	47,8	92,8	149,7	574,1	167,5	54	13,4	
<i>ИДӨнүн өндүрүсү:</i>															
Айыл чарба	%	0,6	0,6	1,0	0,8	1,2	-5,2	-6,7	-2,0	1,5	6,5	8,3	8,0	1,9	2,8
Өнөр жай	%	4,9	-2,1	-7,7	-18,0	-15,6	-5,8	0,6	43,9	8,4	23,1	20,4	2,0	7,5	-4,7
Курулуш	%	-1,1	-11,5	-4,4	-26,4	-20,3	-13,2	-4,0	2,7	-1,4	5,2	2,3	14,6	2,4	16,5
Кызмат көрсөтүү	%	1,6	-14,7	-10,0	-7,0	-2,7	13,1	8,8	8,0	1,5	2,3	5,1	5,9	3,2	5,8
анын ичинде соода жүргүзүү	%	3,7	-31,0	-15,0	-14,2	-7,5	38,8	15,4	16,6	0,3	3,3	9,8	10,8	7,9	15,6
2. Баалар²															
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	104,4	107,2	105,3	108,4	110,3	111,3	114,1	112,0	111,7	113,8	115,0	115,0	114,7	110,8
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык мааниде	%	105,9	105,8	105,4	109,7	110,2	114,2	113,5	111,2	113,2	113,1	115,5	114,7	112,7	110,5
Базальк КБИ	%	103,5	105,8	105,3	108,1	110,1	110,6	113,0	111,3	111,8	114,4	117,4	118,0	115,6	111,8
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топтору боюнча:</i>															
Азык-түлүк товарлары	%	108,1	113,4	109,7	115,4	117,9	117,3	121,5	115,3	113,5	116,6	117,9	116,7	115,9	108,0
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	100,9	102,1	101,6	102,0	103,7	106,4	108,6	110,4	110,3	111,2	110,9	111,8	121,9	120,5
Алкоголдүк ичимдиктер, тамеки	%	104,2	105,3	105,7	106,3	106,0	108,3	110,4	111,3	113,6	114,9	117,8	122,5	112,9	112,7
Тейлөө	%	101,0	101,0	100,0	102,3	103,3	104,1	105,0	105,4	107,9	109,0	111,1	111,0	109,9	111,2
<i>КБИ, мүнөздөмөсү боюнча классификациялоо:</i>															
Активдик товарлар	%	103,1	103,3	102,8	103,4	102,1	102,3	115,5	117,7	118,8	117,5	117,9	120,3	117,9	116,0
Жоңго сальпуручу баа	%	102,7	102,7	102,8	102,8	102,7	102,7	101,8	106,0	110,9	111,9	112,2	107,0	103,1	108,1
Импорттун рыноктук деңгээли	%	100,8	101,9	101,3	102,6	101,0	102,2	106,8	107,1	107,4	109,1	110,4	112,6	114,5	114,1
3. Тышкы сектор³															
<i>(ИДӨ карата пайыздарда)</i>															
Соода балансы	ИДӨгө карата %	-27,1	-21,6	-17,5	-17,5	-18,3	-18,0	-21,7	-26,2	-34,6	-46,5	-57,8	-58,7	-59,6	-61,9
Күнцөлдүк операциялар эсеби	ИДӨгө карата %	-8,9	-3,9	0,4	4,5	3,5	4,5	-1,0	-8,0	-18,3	-32,4	-44,0	-43,7	-45,1	-48,4
Товарлар жана кызмат көрс. экспорт	ИДӨгө карата %	34,1	33,2	32,0	29,7	28,9	36,4	36,8	35,7	35,0	28,9	27,4	30,7	32,7	34,7
Товарлар жана кызмат көрс. импорт	ИДӨгө карата %	60,5	54,5	50,8	49,4	50,0	57,0	60,8	64,2	72,0	77,4	87,0	90,3	92,8	97,6
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)															
сам		80,8100	75,9887	79,6000	82,6498	84,7792	84,6640	84,7907	84,7586	83,3090	79,5000	80,1829	85,6800	87,4200	87,2267
5. Моноетарык сектор															
<i>Улуттук банктын эсептик чени, мезгилдин акырына карата</i>															
%		5,00	5,00	5,00	5,00	5,50	6,50	7,50	8,00	14,00	14,00	14,00	13,00	13,00	13,00
<i>"Овернай" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата</i>															
%		2,75	2,75	2,75	2,75	3,25	4,25	5,25	5,50	12,00	12,00	12,00	10,00	10,00	11,00
<i>"Овернай" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата</i>															
%		5,75	5,75	5,75	5,75	6,00	7,00	8,00	8,50	16,00	16,00	16,00	15,00	15,00	15,00
<i>Банктар аралык кредит рыногундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде</i>															
<i>анын ичинде:</i>															
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	3,55	3,85	3,97	3,84	4,15	5,32	6,52	6,76	10,12	14,51	12,97	12,00	10,52	11,29
улуттук валютада кредиттер боюнча	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	-	2,50	2,50	-	-	7,00	-	-	-	-	-	-	-
7 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	3,97	3,95	3,95	4,01	4,50	5,26	6,08	6,57	11,86	13,11	12,82	11,41	10,35	11,57
14 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,15	4,32	4,20	4,50	5,03	5,64	6,50	6,93	11,45	13,57	13,11	12,17	11,27	11,82
28 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,31	4,52	4,37	4,62	5,15	6,12	6,87	7,26	11,09	13,82	13,46	12,57	12,37	12,16
91 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,48	4,65	4,70	4,70	5,45	5,43	7,45	-	-	-	15,19	13,81	13,52	13,98
182 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14,67
Акча базасы	%	13,6	24,1	28,3	24,8	24,2	10,7	6,6	6,5	8,8	19,8	31,7	44,9	38,8	22,5
Банктардан тышкаркы акчалар (M0)	%	14,9	26,9	31,7	29,3	23,7	9,2	5,8	0,5	5,7	20,5	27,5	41,3	32,5	16,0
Акча топтому (M1)	%	14,0	24,4	28,4	24,7	22,9	12,4	12,3	15,7	7,4	23,1	27,3	36,1	41,2	22,7
"Тар" мааниде кодонуучу акча массасы (M2)	%	15,9	23,1	24,9	20,5	18,9	12,0	11,7	15,6	8,6	20,8	25,3	32,5	36,5	21,6
Акча массасы (M2X)	%	16,7	21,7	21,0	23,9	18,6	16,9	16,2	19,1	9,5	18,6	27,5	30,6	40,0	29,4

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ Коэффициенттер акыркы 4 чейректи камтыган жылдык маалыматтардын негизинде эсептелет. II ч. үчүн алдын ала алынган маалыматтар.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук, тышкы факторлор жана административдик белгиленген тарифтер менен шартталган товарларга баанын өсүшү алынып салынат

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКВ эмитенти болуп саналат. МКВ Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын жайгаштырылат. Аукциондорго тике катышуучулар катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВ ээсинен боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВ рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВнын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга өз жумуш ордуларынан МКВны сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайыздык кирешеси (купон) менен, ошондой эле жүгүртүү мөөнөтү бир жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКО эмитенти болуп саналат. Улуттук банк МКОнун чыгарылыштарын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкары нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери, мында Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын

керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЕАК) – бул, номиналдуу алмашуу курсунун салмактанып алынган орточо маанисин түшүндүрөт. Анда кароого алынып жаткан өлкөдө орун алып турган баанын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү баага карата өзгөрүү тенденциясы эске алынбайт.

Керектөө баа индекси (КБИ)– керектөөчү тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) – бул номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орун алып турган баанын салыштырмалуу өзгөрүүсүнө ылайык келген өлчөмгө корректировкаланган, орточо салмактанып алынган маанисин түшүндүрөт. РЭАК өлкө валютасынын соода боюнча алдыңкы өнөктөш өлкөлөрдүн валюталарына карата салмактанып алынган реалдуу алмашуу курстарын эсептөөнүн негизинде аныкталат.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операция – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Эсептик чен – бул, акча кредит саясатынын инструменти, ал борбордук банк тарабынан белгиленген пайыздык ченди билдирет жана экономикада акча ресурстарынын наркын аныктоодо базалык багыт берүүчү катары кызмат кылат.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

АБР	Азия өнүктүрүү банкы
ИДӨ	ички дүң өнүмү
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ЕБРР	Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы
КБИ	керектөө баа индекси
КЭР	Кытай Эл Республикасы
КР	Кыргыз Республикасы
МБКР	Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногу
ЭВФ	Эл аралык валюта фонду
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
УСК	Улуттук статистика комитети
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК +	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РА	Армян Республикасы
РБ	Беларусь Республикасы
РК	Казакстан Республикасы
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ФОб	Экспорттоочу өлкөнүн чек арасындагы баа (Free on Board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
ЦБРФ	Россия Федерациясынын Борбордук банкы
COVID-19	коронавирус инфекциясы 2019-nCoV (COrona VIrus Disease 2019)
СРІ	керектөө баа индекси (Consumer price index)